

**Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.**

Formann: H a m b r o .

Formannen: Vi åpner da debatten om de spørsmål som vi berørte igår, og jeg skal først gi ordet til hr. Braadland.

Braadland: Til den redegjørelse som statsministeren ga for de handelspolitiske forhold, har jeg igrunnen meget lite å tilføie. Det er et enkelt punkt jeg vil nevne et par ord om, og det er det statsministeren nevnte i anledning av våbeneksporten til Bolivia og Paraguay. Det er en ting der som statsministeren ikke nevnte, men som jeg gjerne vil gjøre opmerksom på, og det er at denne embargo er ikke i og for sig utstedt på grunnlag av noen bestemmelser i Folkeforbundspakten, men det er en forholdsregel ad hoc, altså for denne ene leilighet. Og jeg tror nok man bør se litt på den side av saken; for forholdet er det, at en slik embargo ikke på noen måte er i overensstemmelse med det man kaller for sanksjoner, for en sanksjon av Folkeforbundet rettet mot en enkelt stat vil først komme etter at der foreligger en avgjørelse av hvem der er skyld i vedkommende konflikt. I dette tilfelle er altså embargoen utstedt uten at der er tatt standpunkt forsåvidt. Det er klart at dette kan tenkes å ha en viss betydning, fordi en sådan embargo ikke vil virke likt like overfor de to stater, som også statsministeren gjorde opmerksom på. Det er et forhold som så vidt jeg vet også er dradd frem av Italia. Det kan jo tenkes at man på den måte kan øve et press like overfor en enkelt part, det kan ha sin rent prinsipielle betydning like overfor nøytralitetsspørsmål; og jeg vil henstille til statsministeren og utenriksdepartementet å se litt på dette spørsmål rent prinsipielt, hvorvidt den omstendighet at der utstedes en embargo på denne måte ikke kan medføre visse betenkeligheter likeoverfor nøytralitetsprinsippet. Det er også den ting, at en embargo jo vil kunne tenkes å bli brukt som et press likeoverfor de små stater, men at den formodentlig vil bli mer eller mindre betydningsløs når det dreier sig om en stor makt. Jeg er enig i de forholdsregler som er tatt fra regjeringens side, men jeg vil henstille at man ser litt på dette spørsmål prinsipielt, om der kan være knyttet betenkeligheter til en sådan embargobestemmelse som denne, - særlig kan der jo tenkes betenkeligheter hvis embargoen også utstrekkes til å omfatte artikler som går inn under begrepet krigskontrabande.

Med hensyn til de rent handelspolitiske forhold er jo saken den, at Norge der befinner sig i en handelspolitisk defensiv. Det er den naturlige stilling, den linje har vært fulgt den hele tid, og det er også en følge av det at spørsmålene tas op etterhvert som de melder sig, som vi også har gjort ved denne anledning. Jeg har, som sagt, intet å

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

erindre mot de avgjørelser som her er tatt fra regjeringens side, efter hvad der er oplyst.

Nu har statsministeren nevnt Oslokonvensjonen og at den kanskje ikke er blitt det den var tenkt å skulle bli. Jeg er enig med statsministeren i at Oslokonvensjonen har hatt en meget stor betydning derved, at den har bidratt til å hemme de irrasjonelle forholdsregler som vi må si at der nu treffes verden over. Det har absolutt hatt en meget stor betydning. I og for sig vil det naturligvis være ønskelig å få en utvidelse i den retning som statsministeren nevnte, at man også trekker inn spørsmål om etablering av kontingenteringer o.s.v. Likeledes må man sette pris på det initiativ som er tatt der fra den svenske statsministers side med hensyn til å få en øket forbindelse mellom de skandinaviske land ved nedsettelse av disse naboutvalg. Men med hensyn til Oslokonvensjonen vil jeg dog gjerne ha sagt den ting, at sådan som situasjonen er idag, er der igrunnen for Oslokonvensjonens makter inntrått en viss spaltning i interessene, som man skal være opmerksom på, den spaltning nemlig som er en følge av at vi har to av konvensjonens stater som tilhører gullblokken, mens resten tilhører sterlingblokken. Denne spaltning er i virkeligheten ganske viktig, og jeg tror der er grunn til, når der i det hele tatt er tale om handelspolitikk, å være klar over at denne spaltning er et faktum som vi må regne med kanskje i lang tid fremover. Det er en spaltning som fikk sitt uttrykk først ved utfallet av den økonomiske verdenskonferanse i London, som konstaterte at der her var en prinsipiell forskjell mellom de land, som holdt fast ved gullet, og de som var gått fra. Denne spaltning er ikke helet, og jeg for min del tror ikke den vil bli helet i en meget lang fremtid, og hvis den vil bli helet, vil det sannsynligvis være i den retning, at det blir ikke oss som går over til gullblokken, men det blir gullblokken som går over til oss. Jeg mener at dette er et viktig forhold, som man bør trekke de handelspolitiske konsekvenser av, i den retning at en øket kontakt med de land som er gått fra gullet, vil være den naturlige linje, nu når man skal velge retningen for den norske handelspolitikk.

Med hensyn til de enkelte spørsmål som statsministeren var inne på, vil jeg bare nevne et enkelt, nemlig forholdet til Japan. Jeg er blitt bekjent med, hvad jeg ikke var helt klar over, at denne forbindelse med Japan spiller en ganske overordentlig stor rolle for våre cellulosefabrikker. Det viser sig nemlig at Japan har en meget sterkt stigende produksjon av kunstsilke; for å dekke denne produksjon har der altså funnet sted en stadig økning av importen av silkecellulose, og der har Norge vært en meget viktig leverandør. Den viktigste leverandør i Norge er vårt største cellulosekonsern, Borregaard, og denne eksport nærmer sig såvidt jeg kan skjønne bortimot halvparten av hele Borregaards celluloseproduksjon. Hvis det derfor inntreffer vesentlige vanskeligheter for den, er det klart at det vil

kunne tenkes å ha store konsekvenser likeoverfor Borregaard. Og vi må huske på hvilken enorm betydning Borregaard har ikke alene for den arbeidsstyrke som direkte arbeider i bedriften, og for dens aksjonærer, men vi må også tenke på at Borregaard jo er den største tømmeravtager på Østlandet, og som følge derav har en overordentlig stor betydning for vårt skogbruk og for livet i skogbygdene. Jeg vil gjerne få lov å henstille til regjeringen å ta dette spørsmål op. Vi har altså både toll og importforbud som følge av Stortingets beslutning ifjor, og det viser sig såvidt jeg kan forstå, at det er dette med importforbud som serlig har irritert Japan, men at det derimot aksepterer en tollsats. Jeg vil henstille til statsministeren og regjeringen å ta dette spørsmål under overveielse under hensyntagen til den overordentlig store betydning som dette har for hele vårt lands celluloseindustri.

Formannen: Jeg hører at finansministeren må forlate møtet temmelig hurtig, og jeg vil da spørre - fordi jeg vet at det i høi grad interesserer komiteens medlemmer - om finansministeren har tenkt noe mere over eller kan gi ytterligere opplysninger angående spørsmålet om clearingavtalen med Tyskland og den risiko som norske eksportører eventuelt løper.

Statsråd Jahn: Som man vet, blev clearingen basert på vår handelsbalanse efter handelsstatistikken. Denne handelsbalanse er bygget på varer kjøpt inn til vårt land og varer solgt til det annet. Nu visste man dengang at vi fra Tyskland kjøper meget mere enn tyske varer, da der foregår adskillig transittandel. Man gjorde derfor et fradrag for det og bygget på den balanse som da fremkom. Clearingen bestemmer at de varer som skal gå inn under clearingen er varer av *vesentlig* norsk og tysk opprinnelse. Dette *vesentlig* er fortolket meget vidt, slik at f.eks. en hvilken som helst vare som er produsert i Tyskland, uansett hvor råstoffet er fra, blir behandlet som tysk når bare varen gjennom bearbeidelsen får en annen karakter, enn den hadde før. Til å begynne med virket clearingen ganske godt, alle var tilfreds, våre eksportører fikk utbetalt sine tilgodehavender hurtigere enn før. Men litt efter litt begynte det å stramme sig til. Men når man ser på den utvikling som har foregått i den siste tid og som også har foregått i Sverige, og som Finnland også har vært rammet av, må man spørre sig: Hvad ligger det i? Hvilken fordel har de to kontraherende parter av clearingen? Hvad er det gunstigste for dem? Tar vi Tyskland, så er det naturligvis det gunstigste for tyskerne sett fra deres synspunkt, at de gjennom sine salg til Norge kan få så meget fri valuta som mulig, så de kan ha valuta til disposisjon til andre formål enn nettopp det å dekke det de skylder i Norge, - og dette opnår de ved å få minst mulig av sine salg til Norge på clearingen. For Norge derimot er det en fordel å få mest mulig inn på clearingen. Vi kan da tenke

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

oss at mankoen muligens kunde opstå ved at ikke alt som vi kjøper fra Tyskland kommer inn på clearingen. Det kan foregå på forskjellige måter: Tyske firmaer kan f.eks. etablere proforma-firmaer i sine naboland, selge til Norge varer som hollandske eller danske og derigjennem få fri valuta. Det kan for tyskerne føre til en maskert kapitalflukt eller til fri valuta som kan brukes til innkjøp av varer fra andre land. Under clearingen har der forekommet enkelte slike transaksjoner, men de har vært lagt frem og tvunget inn under clearingen. Det er imidlertid et meget vanskelig punkt å kontrollere. Det kan også tenkes at fakturaene ikke har vært helt overensstemmende med det faktiske forhold, slik at der også derigjennem blir fri valuta. Dette er punkter som er meget vanskelige å kontrollere, og det har hittil iallfall ikke kunnet pekes på noen særlig lekkasje ad den vei. Det er imidlertid mulig at det er noen lekkasje, og det vil bli benyttet kontrollmidler for å få bragt dette på det rene og eventuelt stoppet lekkasjen. En sådan lekkasje vilde som man vil forstå resultere i at de kjøp fra Norge som er synbare vil gå ned. En annen årsak til at clearingen svikter er den at våre salg til Tyskland stiger. Som jeg sa igår var det ifølge handelsstatistikken ikke noen synbar økning i eksporten i september og utover i oktober, iallfall ikke noen økning som skulde bringe clearingen i fare. I november derimot er våre eksporttall gått meget sterkt op i forhold til oktober, men de ligger dog ikke vesentlig høiere enn de gjorde for et par år siden. Når clearingen ikke har holdt hvad den lovet allerede i oktober kan dette skyldes øket salg fra Norge. Det skyldes først og fremst at oppjøret fra Tyskland skjedde raskere. Dertil kommer at flere norske firmaer hadde betinget sig forskuddsbetaling. Begge deler førte til at Tysklands betalinger til Norge steg så man ikke fikk den balanse som var forutsetningen for clearingen. Forskuddssalgene er nu stoppet, men balansen er ennå ikke blitt bedre, tvertimot. Når vi imidlertid ser at clearingordningen både i våre naboland og her hjemme ikke svarer til det en skulde gå ut fra efter handelsbalansen, så kan man jo reise det spørsmål: Skyldes dette en bevisst handling fra Tysklands side? Man vet det ikke, men man kan gjøre sig sine refleksjoner angående en slik utvikling av clearingen. Man må hele tiden ha som bakgrunn: Hvad er den annen parts største fordel ved dette? Husk, her er tale om kjøp og salg, og den ene av partene - i dette tilfelle Tyskland - vil som jeg sa før ha størst fordel av å få så lite av sine salg som mulig inn under clearingen samtidig som det har bruk for varer på så gunstige betalingsvilkår som mulig. Det at clearingen ikke har gått som en ventet er naturligvis ikke det samme som at clearingen er gått istykker, men vi vil ikke skjule for oss at det er fare for at den kan bryte hvis vår eksport kommer til å stige meget voldsomt, og vi må huske på: der er sterk efterspørsel i Tyskland efter enkelte produkter. Hvis disse nye kvanta

føres inn på clearingen, kan det virke til at den kommer i fare, og det kan virke til at hvalfangerne i beste tilfelle får sin betaling utskutt utover en meget lang periode, meget lenger enn forutsatt oprinnelig ved clearingen. Det er stillingen idag. Som det blev sagt igår, er det reist ned en liten delegasjon for å forhandle med tyskerne om enkelte forhold som skulde kunne bidra til å lette clearingen, samtidig som det vil bli satt igang et sterkere kontrollapparat her hjemme, så at vi skal være sikre på, såvidt det er mulig da, at det ikke er lekkasje på den norske side. Stort mere kan jeg ikke si om clearingen idag.

Nygaardsvold: Jeg hadde ikke anledning til å være tilstede her igår å påhøre statsministerens redegjørelse for forskjellige utenrikspolitiske og handelspolitiske spørsmål, men jeg har hatt anledning til å lese igjennem det stenografiske referat av den, så jeg er så noenlunde klar over hvilke spørsmål det er som statsministeren her har behandlet. Når vi i utenrikskomiteen blev enige om å be om at den utvidede utenrikskomite blev innkalt, så var det på grunn av at det var en hel masse utenrikspolitiske spørsmål som vi delvis hadde oppe til behandling i utenriks- og konstitusjonskomiteen, og dessuten var det jo også endel spørsmål som vi visste at det var stor interesse omkring; det blev snakket om den ute blant folket, det blev skrevet om den i avisene, men utenrikskomiteen er jo den siste som får vite noen ting bestandig. Hvis det er så skjønt, holder den ærede statsminister foredrag i private foreninger her i Oslo, og vi er nu også taknemmelige for at vi også på den måte kan få vite endel om viktige spørsmål vedkommende vår handelspolitiske stilling.

Hvad angår de forskjellige spørsmål som blev berørt her igår, og som jeg leser om i det stenografiske referat, vil jeg først få lov til å si noen ord om den våbeneksport og ammunisjonseksport som Norge skal ha drevet til krigførende land. Jeg ser at statsministeren sier at man har forsøkt å velge sine kunder slik at de skulde være reelle, moralsk bra folk, bra stater som man hele tiden har solgt disse varer til. De har vært dårlige betalere, såvidt jeg kan forstå, men ellers har de vært overmåte bra folk. Jeg skal ikke komme inn på selve prinsippet. Det kan godt være at det kan forsvares og at det kan tillates, når man, slik som statsministeren understreket igår, velger de kunder som man selger til. Men det som jeg synes er forferdelig sårt og ondt, er det at man efterat man hadde hatt den forhandling i Genève, gikk til å frigi det siste parti av ammunisjon til Bolivia. Jeg forstår så vel de ting som den ærede statsminister anfører, det at der ellers vilde bli arbeidsledige, og det at der kunde gjøres ansvar gjeldende mot oss for at vi hadde brutt vår kontrakt, og allermest kanskje det som statsministeren antydte: at det var andre som solgte til Bolivia, og når de andre ikke var bedre, behøvet ikke vi å være bedre. Det minner mig nesten om det

raisonnement jeg hørte en saloonkeeper i Amerika brukte. Han hadde solgt brennevin til en 10 års gutt, gutten blev liggende i rennestenen og bragt til fylleearresten. Så sa keeperen: Han kom inn med pengene, og da tenkte jeg at dersom ikke jeg tar pengene, er det en annen saloonkeeper som tar dem, derfor syntes jeg det var en fullt reel forretning. Jeg synes at selv om andre stater ad bakveier har smuglet inn våben, burde vi heller tatt det offer som hadde vært forbundet med ophør av eksporten til disse krigførende land. Jeg er klar over at det kan bety at en hel del arbeidere blir ledige der oppe på Raufoss, og det er klart at det er et spørsmål man får tenke over. I disse tider da det gjelder om å skaffe arbeide til flest mulig, kanskje til alle som går ledige, kan det se litt bakvendt ut at man foretar ting som gjør at hundrer av arbeidere blir kastet på gaten, jeg er opmerksom på det. Men allikevel, det å sende krigsmateriell til disse krigførende land, hvor det om krigen offentlig heter at den er kun en forsøkskrig for de moderne våbenfabrikker for å få utprøvet sine forskjellige merker til den neste store krig, ja det er en skam for Norge, og jeg vil si at spørsmålet er et av de spørsmål som må komme opp på Stortinget med det første når Stortinget kommer sammen. Jeg kan allerede på forhånd si at de ting jeg her har pekt på, vil jeg til sist hevde snarest må bli forelagt Stortinget. Det er vel egentlig den vei vi har å gå her i den utvidede utenrikskomite hvis det er ting vi vil sette fingeren på.

Så er det de forskjellige handelspolitiske forhandlinger som vi har hatt. Det er med Italia, det er med Spania og det er med Portugal. Den Portugaltraktaten er det gått mange rykter om. Jeg vet at det blev skrevet også i avisene omkring den. Men personlig har jeg hatt svært lite kjennskap til den før nu i det siste, og især efter statsministerens foredrag i Ingeniørenes hus var det først jeg kan si jeg fikk litt rede på den. Nu ser jeg at denne handelstraktat med Portugal er, såvidt jeg forstår, blitt angrepet fra forskjellig hold. Den ærede statsminister forsvarer på en viss måte den traktat og de forhandlinger som der er ført, og jeg forstår det slik at han mener at om det ikke kan sies at vi har gjort det storartet, så har vi dog gjort det bra. Jeg synes at resultatet av forhandlingene er svært dårlig. Det blev sagt av statsministeren igår at man har stått i den nøieste kontakt med Vinmonopolets ledelse, og at den mente at så meget portvin kunde man konsumere, så det kunde man trygt gå med på. Jeg kjenner til, og jeg er sikker på at den ærede statsminister kjenner til, at det i Vinmonopolets råd blev reist en ganske sterk kritikk av denne Portugals-traktat. Det kan hende denne kritikk var diktert noe meget av avholdsinteresser, men jeg vet også at samtidig var f.eks. våre fiskeriinteresser med i betraktning. Det er skibsfarten som jeg forstår har gjort at man har bøiet sig for Portugals krav om å ta hjem så og så mange hundre tusen liter portvin mere enn det vi har brukt i de siste år. Det kan kanskje

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

sies at det kvantum som vi nu har traktatbundet oss til, står noenlunde i overensstemmelse med det som man har brukt før. Men fordi om Norge nu en gang 1 år eller 2-3 år drakk op en hel masse portvin, skal vi da for fremtiden la oss by det av Portugal at vi ikke skal kunne innskrenke denne drikking mere? Jeg forstår ikke et sådant resonnement. Portugal vilde sagt op handelstraktaten sa statsministeren. Ja, det er kanskje ikke riktig av mig å si det: kjære la dem gjøre det, og la oss se på hvordan det vil gå. De har ikke vært til noen stor fordel, såvidt jeg forstår, for våre fiskeriinteresser enda, de fordeler som det er pekt på at vi har fått. Det kan hende det blir bedre. Jeg ser også på den ting at ved siden av dette traktatfestede kvantum som vi skal ta, sier statsministeren at Portugals vinmerker har man måttet gå med på å beskytte lige til 1941, og det av hensyn til skibsfarten. Det vil altså si, såvidt jeg forstår, at i en eventuell tollkrig med Portugal, har de sine merker beskyttet her, slik at vi kan ikke - ja jeg bruker ordet - gjøre mottrekk på vinområdet ved salget av vin og alle disse ting som der kunde brukes for å komme Portugal, og i første rekke de engelske vininteresser i Portugal, tillivs. Vi har bundet oss også på vinmerkenes område, slik at vi ikke kan bruke de våben som jeg mener det er absolutt nødvendig å kunne bruke i en sådan kamp når det gjelder de interesser vi der står oppe i; - Klippfisker skulde selges til markedspris. Jeg ser man har vært inne på det igår. Jeg har bare hørt - og selv om det kan hende at det ikke er traktatfestet at vi har bundet oss til en viss pris på portugisisk vin, så tror jeg allikevel at når man får disse bestemmelser forelagt, og ser hvilket grunnlag de er bygget på, så er det ikke bare kvantumet vi på en vis er bundet til, men vi har også gått med på forhold som gjør at prisen på de varer kan forhøies og har vanskelig for å kunne trykkes, mens prisen på den vare vi selger trykkes ved dumping fra andre land - ting som kanskje ikke forhandlerne var så aldeles opmerksom på dengang de holdt på med det.

Våre forhandlere, ja. Det er vel så at ved sådanne større forhandlinger sendes det delegasjoner og kanskje også hvad man kaller eksperter avgårde for å delta i disse forhandlinger. Jeg tror at slik som utviklingen har vært hittil, og jeg tror også at slik som utviklingen vil gå herefter, vil det bli aldeles påkrevet for oss som land å få disse forhandlinger og vår stilling til vår utenrikshandel inn i andre - la oss si - mere faste former enn vi har hatt hittil. Jeg vil få lov å si det på det vis at vår representasjon i utlandet vel er så bra og så dyktig som den kan bli, jeg har ikke det personalkjennskap til den som betinger at jeg skulde kunne si noe annet; men det jeg tror jeg kan si, er den ting at ved opprettelsen av vår diplomatiske representasjon i de forskjellige land, ved besettelsen av de forskjellige embeder, har man gått ut fra andre spørsmål og tatt hensyn til andre forhold enn nettop dem som den nuværende handelspolitiske situasjon tilsier at

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

man tar hensyn til. Den nuværende situasjon er jo på et vis ny, den er iallfall nyere enn vår selvstendige representasjon i de forskjellige land, den er nyere enn den ordning som vi for en del år siden fikk på det utenrikspolitiske område. Jeg tror at vi må forsøke å nå frem til en fastere ordning med hensyn til den side av disse utenrikspolitiske spørsmål som dreier sig om våre handelsforbindelser, nå frem til en bedre oversikt både over import og eksport, og også til mere kontroll for begge tings vedkommende. Jeg har vært inne på det før i forbindelse med vår stilling til valutaspørsmålene. Jeg husker at dengang avviste den nuværende statsminister det som aldeles ubeføiet, fordi intet land kunde gå til valutarestriksjoner, uten at det vilde skade det og dets handel. Det er mange forskjellige ting som i den senere tid er tatt i bruk utover i verden, f.eks. strenge valutarestriksjoner. Man har kanskje sett sig tvungen til det på grunn av den utvikling som har funnet sted. Vi i det norske arbeiderparti har pekt på valutacentral, på kontroll med valutaen, og vi har dermed ment at man skulde få et bedre tak på disse spørsmål. Vi er ganske smått om senn drevet inn i en frivillig ordning på det område. Men de andre land, de større land og også små land - er gått lenger, fordi de ser at tiden nu er inne for landet, for samfundet som sådant, til å få disse spørsmål under samfundsmessig kontroll. Og her vil jeg si at jeg tror ikke vi kan få en skikkelig ordning på disse spørsmål, våre handelspolitiske forbindelser og forhandlingene med andre land, før vi har fått gjennomført statsmonopol på utenrikshandelen. Det er selve situasjonen og utviklingen, slik som den er gått og vil komme til å gå, som gjør at det må bli staten, samfundet som sådant, som har den fulle og hele kontroll over denne handel og de forbindelser som skal knyttes. Det kan ha vært godt nok, det kan være mange ting som taler for at de private importører og eksportører har gjort det så godt som man overhodet kunde ha gjort det hittil, og at de også vil forsøke å gjøre det så godt som mulig herefter. Men på så mange områder har det som har vært bra før, vist sig ikke å holde mål med den utvikling vi står midt oppe i. Vi må efter min mening frem til en bedre ordning med hensyn til hvad jeg vil kalle vår handelspolitiske representasjon, ialfall i de land som vi har størst interesse av å stå i forbindelse med. Jeg tror ikke det er nok at man opnevner tilfeldige eksperter og delegasjoner for hvert enkelt land. Jeg tror det må samles i en centralorganisasjon som har den nødvendige oversikt og kan føre den nødvendige kontroll, og som enhver tid i samarbeide med regjeringen, som ikke bare kan slippe eksportørene eller importørene løs gjennom de forskjellige firmaer eller sammensluttede næringsorganisasjoner, men som kan skaffe landet som sådant den beste fordel ved å kunne plassere sin import slik at man får de beste betingelser for sin eksport. Vi er også inne på det gjennom de disposisjoner regjeringen allerede har truffet. Vi har det såkalte kriseråd. Vi har

gått inn på det nødvendige samarbeide med de skandinaviske land; man har funnet at det var riktigst at det blev opnevnt serskilte nabolandsnevnder. Disse er jo nærmest rådgivende, både kriserådet og nabolandsnevndene, ikke bare for regjeringen, men de blir vel derigjennem rådgivende for vår diplomatiske representasjon. Jeg tror at det rent utenrikspolitiske, slik som landene så på det før, må helt og fullt skilles ut fra de interesser som vi har handelspolitisk, og som er så vanskelige å greie i disse tider, og disse må legges inn under samfundets kontroll til fordel for hele samfundet og ikke bare til fordel for en enkelt stand eller en enkelt næringsgren.

Det er især to ting jeg her har villet nevne: vår stilling til våbeneksporten, og den fremtidige ordning av dette spørsmål om vår handelspolitiske representasjon - og, som et utgangspunkt for de nærmere betraktninger angående spørsmålet, traktaten med Portugal, som jeg må anmode om blir forelagt Stortinget, såsnart Stortinget trer sammen, slik at Stortinget kan ta op disse spørsmål til nærmere drøftelse og til nærmere beslutninger.

Anderssen-Rysst: Jeg hadde ordet igår et par ganger, da formannen refererte forskjellige punkter i utenriksministerens redegjørelse, og jeg hadde tenkt å innskrenke mig til det; men jeg har idag fått både breve og telegrammer som knytter sig til de spørsmål som behandles i klippfiskavtalene, og dette gjør at jeg allikevel må komme tilbake til disse punkter.

Først vil jeg få lov til å si til president Nygaardsvold, hvis innlegg jeg påhørte med stor interesse, at det han er inne på og de betraktninger han fremholdt angående vår handelspolitiske representasjon og dens skikkethet for de opgaver som foreligger, kan jeg i mangt og meget være enig i, men jeg kan ikke være enig, hvis det skulde være hans opfatning, at det under de nuværende forhold er uriktig å benytte sig av et system med ekspertes når det gjelder våre forhandlinger i utlandet om nye traktater. Jeg tror i det hele tatt ikke vi for øieblikket for vårt vedkommende har noen annen vei å gå for å utbedre situasjonen ved forhandlinger, enn å benytte oss av sakkyndig bistand for legasjonene i utlandet. I anledning av den ærede komiteformanns uttalelse igår vil jeg si at jeg forstod ham ikke derhen, at han tok avstand fra dette. Det hr. Hambro uttalte, var vel nærmest at han nok mente der skulde være sakkyndig bistand, men at disse sakkyndige ikke direkte skulde delta i forhandlingene. Det skal jeg forsåvidt ikke si så meget om, men at det er nødvendig med sakkyndig bistand for våre legasjoner ute når det gjelder viktige handelspolitiske spørsmål, hvad det praktisk talt alltid gjør nu, er jeg for mitt vedkommende ikke i tvil om. Jeg vil knytte disse bemerkninger til de forhandlinger som for tiden foregår med Italia, hvor, som statsministeren antydet, hele vår stokkfiskproduksjon kommer på bordet, og eksporten

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

kanskje vil falle bort i større eller mindre utstrekning, - jeg for mitt vedkommende har hørt snakke om 50 pct. Jeg er helt enig med statsministeren i at det vilde være et høist alvorlig problem om noe slikt skulde skje. Jeg må si her at jeg for min del ikke føler mig helt betrygget ved at hr. Irgens i Rom alene skal føre disse overmåte viktige forhandlinger med Italia. Mer skal jeg ikke si.

Med hensyn til klippfiskavtalene, som jeg kalte det igår, får man holde mig undskyldt om jeg allikevel kommer litt inn på det punkt, for det er jo problemer, som for den kant av landet jeg tilhører, har den aller største betydning. Også her tror jeg det vilde være riktig om man - jeg tenker nu på Portugal - hadde fulgt den samme fremgangsmåte som for Spania, hvor der til assistanse for vår sendemann i Madrid blev sendt ned en fremtredende og efter min mening også fremragende klippfiskekspert, nemlig konsul Volckmar. Jeg tror det var til stor nytte for forhandlingene med Spania at Volckmar blev sendt nedover. Det var også efter henstillinger i utenrikskomiteen, og også i Stortinget, at dette blev gjort. Det blev gjort noe sent, det er så; men jeg tror det var tidsnok til at Volckmar med sin store sakkyndighet og innsikt i disse spørsmål kunde være til nytte for forhandlingene. Jeg hadde også ventet at det samme skulde skjedd med hensyn til Portugal. Der oplyste riktignok statsministeren at man hadde hatt fiskeriagent Tingvold til disposisjon; men jeg tror det hadde vært bedre om man hadde hatt en av klippfiskekspertens egne menn, som føler hvor skoen trykker, med i disse forhandlingene med Portugal.

Jeg sa igår at jeg foreløbig ikke vilde uttale noe om min stilling til disse traktater, idet de vilde bli forelagt Stortinget, så det riktige tidspunkt for en avgjørende vurdering var ialfall for mitt vedkommende ennu ikke inne, og der vilde jo bli full anledning til å komme tilbake til spørsmålene, - men jeg tillot mig da å fremholde at erfaring hadde godtgjort at kontingenten på Spania var for liten. Jeg har tidligere under de forberedende forhandlinger i komite og storting gitt uttrykk for, og i nokså sterke ordelag, at man måtte gjøre alle mulige anstrengelser for å få den størst mulige kontingent på Spania. Vi fikk også mer enn vi startet med - jeg tror det var med et krav om 10 000 tonn - vi kom altså op i 13 000 tonn. Efter min mening burde vi ha nådd lenger. For når et land for første gang i historien går til kontingentering, som Spania gjorde, må det ikke bare være de siste år som er avgjørende for hvilken kontingent vi skal få, det må sees på bredere basis. Når det gjelder vår klippfiskeksport til Spania, har vi vært oppe i 30 000 tonn. Jeg er klar over at i de siste år er det gått tilbake, men vi har alle muligheter for å kunne innarbeide oss igjen. Og når nu statene møter med dette kontingenteringsprinsipp, og vi, såvidt jeg forstår, har forholdsvis meget gode kort på hånden overfor Spania, mener jeg det er grunn til å gjøre alt mulig for å få den størst mulige kontingent. For, som jeg sa,

klippfisken har bare disse markeder, Spania, Portugal og Syd-Amerika, det er den fattiges eneste lam, og til denne næring knytter der sig livsinteresser for tusener av norske familier, det vet vi. Jeg tillot mig også igår å fremholde at man burde overveie spørsmålet om nye forhandlinger, og hvilke kontingenter man burde søke å nå frem til der. Jeg pekte på, at såvidt jeg kunde forstå, hadde Island etterat den første kontingent var fastsatt, allerede vært i nye forhandlinger, og var kommet op i 22 000 tonn. Jeg vet det ikke så nøie, jeg har lest det i avisene, og hørt det underhånden; men utenriksdepartementet kjenner formodentlig bedre til det. Jeg vil på ny, da jeg har fått en henvendelse fra Klippfiskeksportørenes landsforening, som går ut på akkurat det samme, understreke dette, at vi må prøve nye forhandlinger med Spania og om mulig kommer lenger med hensyn til kontingenten. Det nevnes i den skrivelse jeg har fått, at man måtte kunne kompensere med kalikjøp. Dette vil jeg ikke uttale mig nærmere om, jeg er ikke så godt inne i det. Men jeg vil igjen sette fingeren på, at dette spørsmål om utvidelse av kontingenten er et høist aktuelt spørsmål, og, som jeg sa også igår: Erfaringene til nu har godtgjort at kontingenten til Spania blir for liten.

Med hensyn til Portugal kjenner vi jo til fra avisene at der har vært vanskeligheter. Jeg har trodd at vanskelighetene også skyldes den prisbestemmelse som er knyttet til traktatens kvoteordning, men den ærede statsminister sa igår, at det hadde vært en misforståelse. Det hadde vært reklamasjoner for et parti middet fisk i forbindelse med en nyordning for importsystemet i Portugal som hadde medført vanskelighetene, og, uttalte statsministeren, man hadde grunn til å tro at disse vanskeligheter, som kom på samme tidspunkt som traktaten, skulde være overvunnet nu. Jeg gledet mig jo over å høre det. Jeg hadde hørt en annen opfatning gjort gjeldende fra fremtredende hold - meget fremtredende hold. Efter hvad jeg har fått meddelelse om idag, så er det nok dessverre, såvidt jeg kan skjønne, ikke falt ro om dette punkt. Saken er fremdeles aktuell med hensyn til den prisbestemmelse som står i traktaten. Forholdet er nemlig det at Island - jeg nevnte det streifvis igår - har innført en eksportavgift for all fisk, som skal utlignes for eksportørenes vedkommende der hvor de må selge billig for å komme inn, og Island har nu visstnok i første rekke konsentrert sin oppmerksomhet på Portugal, det er flere vidnesbyrd om det. Islendingene solgte ikke mindre enn 60 000 bunter klippfisk visstnok à 60 kg. umiddelbart efter vår traktats avslutning, og prisen for dette parti lå et par shilling under prisen på den norske klippfisk. De solgte de 60 000 bunter klippfisk for 30 shilling, mens prisen for den norske klippfisk var 32-34 shilling. Men i Spania holdt islendingene en annen adskillig høiere pris på samme tid, visstnok 25 pct. høiere. Det er jo det at de gjør alle mulige anstrengelser for å komme inn, vi står like overfor her. Jeg er klar over, at dette med

dumping er det ikke så godt å vurdere bestandig, men at der er en tendens av dette i islendingenes arbeide i forbindelse med den eksportavgift de har innført nu i det siste, ved en lov i år, det er jeg for mitt vedkommende ikke i synderlig tvil om. Nu er det store partier islandsk klippfisk underveis. Jeg har hørt at islendingene har tilbudt sig å dekke hele Portugals behov for klippfisk til en pris som lå enda lavere enn den jeg refererte isted. De kunde dekke hele behovet for 28 shilling, mens de altså forlangte 30 for de 60 000 bunter som det første kjøp gjaldt. Og nu skal det altså være store partier islandsk klippfisk på vei til Portugal. Det som våre eksportører frykter, er da at i neste omgang blir prisbestemmelsen, slik som den er formet i traktaten, atter ført frem fra portugisisk side, og jeg kan ikke tilegne mig annen opfatning, enn at slik som stillingen nu er, med Islands svakere valuta, og den kan jo gjøres enda svakere, vil vanskelighetene på det punkt kunne møte våre eksportører i Portugal gang på gang. Jeg kan således ikke si jeg er helt enig med den ærede statsminister i at den prisbestemmelse som er kommet inn i traktaten, er så selvfølgelig eller så gunstig. Jeg tror det kanskje vilde vært bedre om den ikke hadde stått der, og under enhver omstendighet tror jeg, at hvis man vil ha fred om dette spørsmål i fremtiden, og hvis man virkelig vil sikre norsk klippfiskeksport - hvad der jo er hensikten med Portugal-traktaten - så må man ta dette spørsmål op, da må der søkes funnet en stabilere ordning, en ordning som man kan bygge på, en ordning av mer virkelig og påtagelig verdi for Norge når det gjelder denne bestemmelse. Det som jeg her har nevnt, omtales i et telegram jeg har fått idag fra Klippfiskeksportørenes Landsforening, hvor det sies: «for videre forretninger Portugal er en løsning påtrengende og omgående nødvendig». Når jeg nevner dette - og jeg er meget takknemlig for at jeg har kunnet få nevne det - så er det fordi jeg forstår det slik, at dette skal være drøftelser mellom komiteen og departementet angående de viktige begivenheter i utenrikspolitikken, og jeg har derfor villet fremkomme med mine uttalelser ganske frimodig - jeg håper at det ikke vil vekke anstøt på noe hold. Jeg mener altså at det bør søkes bragt mer klarhet over dette før saken forelegges Stortinget. Det er ikke tvil om - det vil jeg si - at en kvoteordning på 40 pct., som ikke gjøres illusorisk ved en prisbestemmelse, ved en prisreservasjon, er av meget stor verdi for norsk fiskerinæring. Jeg vil henstille at dette spørsmål tas op og at det søkes gjort nu før vi møtes på den neste korsvei med vanskeligheter, hvad jeg dessverre frykter vi kan gjøre, hvis forholdet skal bero som nu.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel: Hr. Nygaardsvold var inne på noe som en del herrer var inne på igår også, og som jeg da svarte på, at det ikke skulde være tatt tilstrekkelig hensyn like overfor utenrikskomiteen når

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

det gjaldt meddelelser, og at man så meddelelsene i avisene først. Ja, forholdet er det, at når Stortinget ikke er sammen, og det skjer ting som er av den art at offentligheten må få vite det, så må det gå gjennom avisene. Men så snart jeg hadde anledning til å være sammen med utenrikskomiteen - det var visst bare en nevnd på 4 mann - i oktober måned, redegjorde jeg for alt det som hadde interesse og som det blev spurt om. Jeg var meget nøie inne på nabolandsnevndene, Oslo-konvensjonen og forskjellige andre spørsmål. Og nu får vi i disse dager anledning til å redegjøre utførlig for hele vår utenrikspolitikk. Det foredrag jeg holdt i Ingeniørforeningen forleden, var jeg innbudt til å holde allerede i sommer, og jeg svarte at jeg skulde holde det i løpet av november måned. Foredraget tror jeg var meget nyttig. Utenrikskomiteens samtlige medlemmer var innbudt til det møte og hadde full anledning der til å høre foredraget. - Men vel, dette er en underordnet ting. Jeg kommer til selve de spørsmål som er berørt.

Våbeneksporten ja. Ja, det var sandelig ikke med noe lett hjerte eller med glad følelse at regjeringen nu tok det skritt å la det parti som var kontrahert, gå ut. Nei, det var virkelig ikke uten bange anelser for det ansvar vi pådrog oss. Men vi hadde dog på forhånd tatt reservasjon om at forbudet måtte være effektivt. Først hadde vi sagt at det parti vi hadde kontrahert, måtte vi la gå ut. Men under presset i Genf gikk vi med på å avstå fra det, men vi sa uttrykkelig at da må forbudet være effektivt. Da vi nu fikk opplysning om at det ikke var effektivt, fant vi oss tvungne til å la det parti gå ut, men også kun det parti. Fra det øieblikk det er ekspedert, og det vil være skjedd innen desember måneds utgang, vil enhver videre eksport bli stoppet. Da vil embargoen for vårt vedkommende være helt og absolutt effektiv.

Så har vi *Portugal-traktaten*. Ja, det høres lett vint ut dette at vi kunde opnådd både det ene og annet, og at vi ikke har opnådd det. Men forholdet er i virkeligheten det, at det er et stort spørsmål om Portugal ratifiserer denne traktat. Vi er virkelig engstelig for det. Det er såvidt stor misnøie i Portugal med traktaten at det er et stort spørsmål om Portugal ratifiserer den. Sådan ser de det fra den side. Jeg vil si at slik som jeg ser på Portugalstraktaten, så vil det være en ulykke om den ikke bli ratifisert. I det øieblikk den er ratifisert, står vi nemlig adskillig sterkere hvis traktaten ikke ratifiseres - altså denne tilleggsavtale det er tale om nu - hvis Stortinget nekter ratifikasjon, så inntreer efter utenriksdepartementets mening øieblikkelig stans. Da gjelder nemlig ikke de 6 måneders opsigelse, for de gjelder kun efterat traktaten er ratifisert. Og da er vi virkelig kjørt op i en nydelig gate. Ratifiseres derimot traktaten, da har vi 6 måneders opsigelse, og vi kan bruke den tiden til å underhandle om mulige modifikasjoner og forbedringer i de bestemmelser som vi ikke måtte like. Vi har da fått den trygghet at vi ialfall har selve avtalen og 6

måneder å løpe på. Og den bestemmelse som hr. Nygaardsvold syntes å kritisere, at vinmerkene var beskyttet til 1941, er i virkeligheten en bestemmelse som er av meget stor betydning og til meget stor fordel for oss, fordi det samtidig sikrer vår skibsfart nasjonal behandling. Ja, hr. Nygaardsvold smiler og ser spottende ut, når jeg taler om skibsfart, ser bebreidende på mig fordi jeg er skibsreder. Javel, men selv om jeg er skibsreder, er jeg som utenriksminister ganske tvunget til å vareta den norske skibsfarts interesser. Og at den norske skibsfart skal ha nasjonal behandling hvor andre sjøfarende nasjoner har det, er av så stor betydning at selv en utenriksminister som ikke var skibsreder, selv en utenriksminister som tilhørte arbeiderpartiet, vilde være ganske forpliktet som nordmann til å vareta disse interesser. Det er nemlig en hovedsak for norsk utenrikspolitikk å vareta den norske skibsfarts interesser. Denne bestemmelse som hr. Nygaardsvold kritiserer, er av den grunn av meget stor verdi, at den lar de spørsmål urørt til 1941, så lenge Portugal ønsker sine vinmerker beskyttet, men heller ikke lenger. Hvis Portugal sier: «Ja, nu er vi i tollkrig med Norge, Norge kjøper av den grunn ikke stort mere portvin av oss, da kan det være nokså likegyldig å ha den beskyttelse av merkene», - da er ikke vår skibsfart lenger beskyttet, da faller beskyttelsen bort. Men så lenge Portugal ønsker beskyttelse av sine vinmerker, så er det forpliktet til også å beskytte vår skibsfart. Dette med beskyttelse av vinmerkene er ikke noe nytt av året; det står i vår gamle traktat, i vår hovedtraktat. Så lenge den varer, er også de gamle portvinmerker beskyttet. Det som er nytt av året er nettopp dette, at sammen med skibsfarten er disse ting beskyttet til 1941, selv om traktaten forøvrig bryter sammen. Det gir altså den store fordel, at på et hovedpunkt der er vi dog beskyttet, selv om vi måtte forhandle og drøfte andre ting, nemlig vår vinimportkontingents størrelse eller vårt forhold til klippfisken eller vårt forhold til de private agenter. Det blev sagt av hr. Anderssen-Rysst, at dette med prisbestemmelse i forbindelse med kontingentering var galt. Men jeg vil spørre hr. Anderssen-Rysst, som jeg spurte konsul Volckmar: Kan man i sine vildeste fantasier tenke sig, at et land vil forplikte sig til å kjøpe en bestemt kvantitet av en vare som selges på det åpne marked av forskjellige land, uten å sikre sig en pris? Forholdet med portvin kan ikke sammenlignes; for portvin er en enkelt vare - det finnes ikke ett annet land som selger portvin, det er bare Portugal. Derfor kan en pris fastsettes. Men den pris er også fastsatt. Portugal får ikke lov til å kreve en hvilken som helst pris. Det har vært diskutert om prisen, det har vært prutet om prisen, og den pris som endelig er fastsatt, er slik at Vinmonopolet fant at man uten større risiko kunde gå med på den. Men vel, jeg sa til konsul Volckmar som jeg sier til hr. Anderssen-Rysst: Hvis man mener at den prisbestemmelse som står i den portugisiske traktat er så

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

uheldig, så kan man sløife både den og kontingenten og konkurrere fritt på det portugisiske marked, som man har gjort før, det er det visst ingenting i veien for. Men da jeg stillet konsul Volckmar like overfor det spørsmål, så svarte han: «Nei kontingenten er dog en fordel.» Og de utveier konsul Volckmar hadde for at man kunde underhandle om en annen prisbestemmelse, de tror jeg at klippfiskeksportørene, når de tenker sig om, vil være meget betenkelige ved å akseptere. Det alternativ for prisbestemmelse som konsul Volckmar nevnte, var at Portugal skulde få den pris som Norge fikk på hvilket som helst annet marked. Men det kan meget godt tenkes at Norge på et annet marked i egen interesse selger klippfisk så billig, at det vilde være langt ugunstigere om Portugal skulde kunne tvinge sig til den pris. Det alternativ viser derfor bare hvor vanskelig dette prisspørsmål var. Nu sier hr. Anderssen-Rysst, at man ikke er tilfreds, og han sier at dette med den middede fisk bare var en del av spørsmålet. Javel - fordi konkurransen med Island eksisterer. Men konkurransen med Island kan ingen norsk regjering skaffe vekk ved en traktat med Portugal - det må da hr. Anderssen-Rysst selv vite. Den konkurranse er lys levende, og jeg tror neppe hr. Anderssen-Rysst vil anbefale at Norge skal innlate sig på eksportpremiens kostbare og meget vanskelige vei. Den slags metoder har vi søkt å holde oss utenfor. Nei, løsningen ligger der hvor hr. Anderssen-Rysst vel vet at den ligger, nemlig ved at vi får overenskomst mellem de norske og islandske klippfiskeksportører. Det er det man må bestrebe sig for å nå, og det har man bestrebt sig for; men det har strandet ikke minst på Island. Vi står nu engang i et kampforhold til Island på klippfiskeksportens område, og der må man finne sig i, som man over alt i verden for øvrig har funnet sig i det, å måtte ta kampen op. Jeg synes at disse angrep på den nye Portugaltraktat er meget urettferdige og meget dumme. Det er lett nok å forkaste Portugaltraktaten; men da får virkelig de folk som vil gjøre det, spørre: Hvordan står vi da? «La den fare,» sa hr. Nygaardsvold. Ja, det er flott! «La den fare!» Den hadde ikke større interesse for fiskerne. Vel, fiskerne har oplevet engang før, de, at det var handelskrig med Portugal - jeg nevnte det igår. Jeg tror de har bitre erfaringer. Og hr. Nygaardsvold skal ikke være så rask til å bite på, fordi d'hr. klippfiskeksportører ikke er fornøiet. Hvis de møter motbør - det kjenner vi godt til fra de store klippfiskeksportørers side - synes de lett at de er blitt urettferdig behandlet, og øieblikkelig render de til staten med sine klager. Jeg sa til hr. Volckmar, at de kunde takke til for hvad staten gjør - og hvis de ikke vil ha statens hjelp, så kan de klare sig selv. Jeg sa også til hr. Volckmar at vi kan telegrafere til Portugal at kontingenten og prisbestemmelsen skal gå ut; så står vi akkurat som før. Da vi tok klippfisken med i de nærværende forhandlinger - klippfisken var ikke det mest nærliggende spørsmål da, var man oss takknemlig for at vi

gjorde det. Jeg tror at klippfiskeeksportørene har oppnådd en stor fordel ved de 40 pct.s kontingent, og det innrømmet også konsul Volckmar. Men om de finner motbør i konkurransen fra Island, så er det en motbør som de alltid har funnet. Den motbør må de søke å bekjempe på annen måte enn ved å ødelegge traktaten; for ødelegges traktaten, da har Island fått et så fritt spillerum på det portugisiske marked, at det kan bli vanskelig for oss å komme inn igjen. Jeg tror vi vet, at den forrige tollkrig med Spania og Portugal i høi grad bidrog til at Norge blev kastet ut av det spanske marked, og det har vært nokså vanskelig å arbeide sig inn igjen. Derfor mener jeg at traktaten med Portugal har sandelig sin betydning ikke bare for skibsfarten, men særlig for fiskeriene. - Når dertil kommer den fordel som jeg nevnte igår, og atter har understreket like overfor hr. Nygaardsvold, at vi har fått stoppet den private vinimport, så tror jeg, det også er et lite plus som ikke skal undervurderes i denne forbindelse.

Vel så har vi Spania. Herregud, hvor lettvint det er av den ærede representant fra Ålesund å si at vi skulde og burde ha nådd en høiere kontingent - hvor lettvint! Der var der jo en klippfiskmann med, en fremragende klippfiskmann, hvis innflydelse og betydning hr. Anderssen-Rysst tillegger den største vekt. Hr. Anderssen-Rysst mente, da det gjaldt Portugal, at vi spilte slett, fordi vi ikke hadde en klippfiskeeksportør med; her hadde vi en klippfiskeeksportør med i forhandlingene, og vi nådde dog ikke lenger enn til 13 000 tonns. Island er kommet høiere - jeg kjenner ikke til at der er truffet noen ny avtale for Islands vedkommende - men islendingene hadde fylt sin kontingent, og de fikk da lov til å gå til forhøielse. Vi løper, såvidt jeg vet, ennu under kontingenten til Spania, men det er ikke umulig at også når vi har fylt kontingenten, hvis Spanias behov for klippfisk blir så stort, i stillhet kan få gå over de 13 000; det tør jeg ikke uttale noe om. Når det imidlertid gjelder kontingentens fastsettelse for neste år, kan vi gjerne sende både 1, 2 og 3 klippfiskeeksportører til Spania for å tilfredsstille hr. Anderssen-Rysst's tro på at de er de beste folk til å få en forhøielse igjennem. Men alvorlig talt, jeg tror ikke det er så fot i hose å få kontingenten forhøiet i Spania, dertil stiller Spania i disse dager altfor store krav like overfor Norge og peker på at handelsbalansen, som var gunstig for Spania, nu er blitt gunstig for Norge, så vi står akkurat overfor samme do ut des-politikk i Spania som man har hatt like overfor andre land.

Hvad Italia angår, står vi i meget sterk kontakt med stokkfiskeeksportørene, og har hatt fiskeridirektøren, som må sies å være spesialist og fagmann i det spørsmål, dernede i en måned; og det sier sig selv at i det øieblikk det er ønskelig eller nødvendig, skal vi gjerne sende både 1, 2 og 3 spesialister og fagmenn til Italia. Men opriktig talt tror jeg at om alle stokkfiskeeksportører møtte frem i Rom, så vil det ikke lykkes dem å få overbevist italienerne om at det er

nødvendig å kjøpe stokkfisk, med mindre vi kjøper varer i Italia. Det er det de ser på. Argumenter for nødvendigheten av å kjøpe stokkfisk er ikke vanskelige å føre frem; men hvad som er vanskelig for Norge, det er å kjøpe så meget av italienerne som de forlanger. Det er den evige vanskelighet med disse forhandlinger! Det er disse spørsmål som har vært så sterkt kritisert idag. Som jeg sa isted - vel, la Stortinget forkaste den portugisiske traktat, Stortinget skal da selv få ta ansvaret for, hvorledes forholdet blir til Portugal! Det sier sig selv.

Hr. Nygaardsvold holdt et stort partipolitisk foredrag - jeg vet ikke om det var reminiscens fra de smukke taler han har holdt i Kjøbenhavn, men jeg synes her ikke er tid og sted til å komme med sådanne generelle betraktninger om fremtidens politikk. Der ser hr. Nygaardsvold og jeg nu engang av prinsipielle grunner høist forskjellig på forholdene! Hr. Nygaardsvold talte om hvor nødvendig det var å gå til sterk valutakontroll som i andre land og mange andre ting; men opriktig talt det vi har sett fra andre land på disse områder er ikke nettop noe eksempel til efterfølgelse for oss, men jeg synes tvertom et eksempel til skrekk og advarsel. Selv det lille yndige land Danmark, hvorfra hr. Nygaardsvold nu kommer frisk tilbake, er på valutaområdet ikke et eksempel til efterfølgelse for oss, selv om det ledes av den store Stauning, men, synes jeg, tvertom et eksempel til skrekk og advarsel. Jeg tror vi står adskillig bedre uten den danske restriksjonspolitik, og har grunn til å være tilfreds fordi vi har vært lempelige og forsiktige like overfor disse restriksjoner. Men etter det tvangssystem som hr. Nygaardsvold gjorde sig til talsmann for idag, kan man forstå at han lenges etter disse forhold. Jeg lenges ikke etter dem; jeg synes at den tvang som har vært både på det ene og det annet område ute i verden, har vært til ulykke både for næringene og borgerne; men den er ganske karakteristisk, denne hr. Nygaardsvolds lengsel etter å gå over til det helt russiske system med statsmonopol for utenrikshandelen. Man kan være ganske sikker på at hr. Nygaardsvold ikke får bistand av mig til å gjennomføre statsmonopol for eksporthandel - det får være til han selv sitter med ledelsen av den norske politikk.

Lykke: Jeg beklager at jeg blev kalt ut til rikstelefonen, så jeg vet ikke om statsministeren var inne på det japanske spørsmål?

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Nei.

Lykke: Spørsmålet var fremme igår. Jeg har siden foretatt visse undersøkelser med hensyn til hvordan den importregulering kom istand. Det viste sig at Stortinget i hemmelig møte 8 mars, under behandlingen av forhøielse av visse tollsatser i hemmelig proposisjon, har fattet en beslutning om at det henstilles til regjeringen å foreta de

foranstaltninger som er nødvendige for vår industri eller for norsk næringsliv; og at statsministeren, efter at det var vedtatt forhøielse av tollene på gummiskotøi, foreslo at det ikke skulde iverksettes importregulering for gummiskotøi, fordi tollene nu var forhøiet. Det forslag falt med 85 mot 65 stemmer - altså et direkte forslag fra statsministeren om ikke å foreta importregulering blev nedvotert av Stortinget, og da hadde regjeringen selvfølgelig ikke noe annet å gjøre enn op på tollene å komme med importregulering. Altså er det Stortinget som i tilfelle må omgjøre det, og jeg vil henstille til statsministeren at han tar dette spørsmål op, så Stortinget meget snart får sig forelagt saken, hvis regjeringen finner grunn til å forandre beslutningen.

Et spørsmål her som særlig hr. Anderssen-Rysst har vært sterkt inne på, det er prisbestemmelsen angående klippfisken i Portugal-traktaten. Der vil jeg få lov til å erindre om hvad der skjedde under Englandsforhandlingene da vi skulde påtvinges en bestemt kontingent av engelske kull i forhold til norsk import. Da var jo prisspørsmålet meget sterkt i forgrunnen, og det var klart at man kunde ikke gå med på kontingent uten at man hadde visse garantier. Vi forsøkte meget energisk å få et visst forhold i Englands priser også like overfor Polens, der som regel lå et par shilling under Englands for de forskjellige sorter. Men like overfor det sa engelskmennene - de forela det sogar i regjeringskonferanse - at de vilde absolutt ikke sidestilles med Polen i prispolitikken, for de betraktet Polens priser som statssubvenerte dumpingpriser. Derimot var de fullt villige til å ta inn - hvad de også gjorde overfor Sverige og Danmark - en bestemmelse om at Norge ikke skulde betale høiere fob-priser fra østengelsk havn enn England fikk fra sine store kunder i Europa, særlig Spania og Frankrike. Det fikk vi inn, og der har vi altså den garanti, at de priser som de land betaler, der kjøper det mangedobbelt av hvad vi kan kjøpe selvfølgelig, de priser skal være de maksimums fob-priser som Norge skal betale. Det må man si er en ganske god bestemmelse for oss.

Når det gjelder klippfisken, kan man jo si at det var en feil at man dengang ikke var opmerksom på, at det er meget vanskelig å fikseren det som heter «internasjonal» klippfiskpris, og vanskeligheten blir vel like stor, enten det er portugiserne eller nordmennene som skal fikseren den. Vi står overfor den samme vanskelighet når det gjelder Island, idet Island ved - la oss kalle det eksportpremie - regulerer sin eksport og setter sine priser sådan som deres interesser tilsier. Og det var oplagt at det fremstøt som Norge gjorde like overfor Portugal, og hadde gjort overfor Spania, i høi grad gjorde islendingene pågående når det gjaldt å erobre det portugisiske marked. Det måtte vi være forberedt på, og jeg skjønner ikke egentlig hvordan man i avtalen skulde ha gardert sig mot at Islands konkurranse blev medbestemmende for de norske priser. All den stund Portugal

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

har New Foundland, Færøiene, Island og Norge som leverandører, var det vel ikke så greit for dem som ennå ikke hadde hatt den nye ordning med kontingenter og importregulering å binde sig til en bestemt prisavtale med Norge. Det tror jeg man også meget lett vil kunne forstå, hvis man søker å se saken fra portugisernes standpunkt. - Men med hensyn til det spørsmål som jeg ser har vært reist nu, om det hadde vært mulig - jeg vet det ikke - å få inn en bestemmelse noenlunde som den man har i den engelske kullavtale, slik at Norge i alle tilfelle skulde kunne få samme pris i Portugal som den vi har f.eks. i Spania, som er det nærmest liggende marked, så tror jeg det hadde vært heldig. Men at man i prisspørsmålet må forsøke å komme til en slags fortolkning av hvad i dette spesielle tilfelle for denne spesielle artikkel, en internasjonal klippfiskpris vil si, det tror jeg nok. Jeg kjenner jo litt til den portugisiske traktat, og jeg kan forsikre at portugiserne under den nuværende portugisiske statsminister har vært usedvanlig kraftige i sin handelspolitikk - hvad også statsministeren nevnte igår - både vis à vis Frankrike og vis à vis Holland og de øvrige land som de har forhandlet med, og de har ført en meget konsekvent og meget grei utenrikspolitikk sett fra portugisisk synspunkt. Så det er ikke slik at man kan fremsette krav, og gå ut fra at portugiserne av hensyn til våre blå øine går med på disse krav. Efter min opfatning er Portugal et overmåte vanskelig land å forhandle med, kanskje ett av de vanskeligste vi har. Og jeg vil nok si at jeg kan være enig i at man der burde ha tatt med en mann fra klippfisknæringen ved siden av Koren, istedetfor Tingvold som var der, for jeg tror nok at det hadde ligget større autoritet hos en av eksportørene, - la oss ta f.eks. den som var i Spania, Volckmar fra Kristiansund. Dessuten hadde det vært en fordel at han i og med at han deltok i forhandlingene, selv hadde fått se begivenhetene også med hensyn til den så tvilsomme prisbestemmelse. Og han vilde da enten ha måttet innstille på forkastelse og derved påtatt sig et ansvar, eller han vilde ha stått overfor sine egne som medansvarlig for forhandlingene, og det tror jeg hadde vært overmåte godt. Det er så uhyre lett å stå utenfor og kritisere en traktat, og jeg vil si like ut, at vi kan godt være enig om at Portugaltraktaten ikke er noen koselig og pen traktat for oss, - men det er som sagt lett å stå utenfor og kritisere. Men det er min santen ikke lett å bringe en sådan traktat istand. Og jeg vil si som jeg også sa igår, at når vi, takket være den forbudspolitik som blev ført her, var oppe i en import av mellem 60 og 70 tusen hl. hetvin i visse år, så kan man forstå, når man kommer ned i 23 000 hl., at de som lever av dette, for hvem dette er den største eksportartikkel, har en stor appetitt. Det er ikke så lettvint som hr. Nygaardsvold tror, at man bare kan si at man vil ikke kjøpe. Man må huske på at dette er landets produkt, det er, hadde jeg nær sagt, det vesentligste som landet

produserer og som det eksporterer. - Hr. Nygaardsvold nevnte at denne Portugal-traktat hadde vært meget sterkt kritisert i Vinmonopolets råd. Ja, det er riktig. I Vinmonopolets råd sitter formannen for avholdsfolkets landsnevnd, hr. Anton Jenssen, og han var meget misfornøiet som rimelig kan være. Jeg mener - og det er jeg ganske sikker på vi kan være enig om alle sammen - at det er en uting, at disse spirituøse drikker i det hele tatt skal kunne brukes i kontingenteringen. Men det er en sak som Folkeforbundet får ta sig av, det er en sak som man enkeltvis ikke kan sette sig op imot og si: Dette vil vi ikke vite noe av! Portugiserne vet så inderlig godt hvor sårbare vi er, både når det gjelder vår skibsfart og vår klippfisk. Vi behøver ikke være bekymret for at de ikke vet, at vi trenger det portugisiske marked, og det benytter de sig av like overfor den artikkel som for dem er den viktigste, men som for oss kanskje er den minst tekkelige artikkel i det hele tatt å innlate sig på, når det gjelder kontingentering.

Med hensyn til Italia vil jeg bare si, at der har Norge en annen vanskelighet, som jeg er sikker på at hr. Anderssen-Rysst er opmerksom på. Vi har i mange år hatt et stort og mektig italiensk firma som heter Gismondi, og som opererer i Norge; det har sine egne innkjøpsbåter og har efterhvert trengt ut en hel del av de norske eksportører på det italienske marked. Denne italiener spiller en stor rolle, og jeg er ikke så sikker på, om ikke den skarpe optreden og den trusel overfor vår stokkfiskeksport, som vi nu ser, for en del er inspirert fra det hold i Italia. Det sier jeg her for lukkede dører, fordi det er blitt fortalt mig, at allerede i flere år har man merket hvorledes denne innflydelse har gjort sig gjeldende overfor vår eksport, og det kan godt hende at den innflydelse også er med nu og puffer på for å tvinge Norge med hensyn til eksporten. Denne italiener ligger altså og kjøper op fisk her. Hvilke foranstaltninger man kan treffe for å nivellere denne innflydelse, det vet jeg i øieblikket ikke, men det bør ialfall være gjenstand for overveielse, hvis det bekrefter sig at så er tilfellet. Og jeg misunder ikke regjeringen at den skal gå til forhandlinger med Italia, således som stemningen er der nu for å øke landets eksport og med den innstilling som de har, og som flere talere har vært inne på, nemlig at de skal kjøpe like meget de 3 millioner som de 44 millioner. Det er jo uhørt.

Formannen: I anledning av de forskjellige uttalelser som er falt om ønskeligheten eller ikke ønskeligheten av å søke konferanse med utenrikskomiteen, vil jeg for å presisere stillingen få minne om § 11 i Stortingets forretningsorden. Jeg har inntrykk av at ikke alle komiteens medlemmer og muligens heller ikke alle regjeringens medlemmer er helt klar over, hvad det er Stortingets forretningsorden bygger på. Det heter om komiteen at

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

«den kan sammenkalles også mellom sesjonene. Dens oppgave er med regjeringen å drøfte og i tilfelle å avgi til Stortinget innstilling om særlige utenrikske spørsmål og hvad dermed står i forbindelse. Sådanne drøftelser bør finne sted før viktige beslutninger fattes. Komiteen sammenkalles når formannen finner det påkrevet, eller når statsministeren, utenriksministeren eller 1/3 av komiteens medlemmer forlanger det. Saker som er behandlet eller bragt frem i utenrikskomiteen skal forelegges for Stortinget i møte, når minst 4 medlemmer forlanger det.»

Det er altså i selve reglementet gitt meget nøie beskjed om, hvad hensikten er med komiteen, og hvilke oppgaver den har.

Dernæst vil jeg si et par ting av mere generell art om disse forhandlinger, som har vært drøftet, og de uttalelser om hvorledes forhandlingene bør føres, som er falt her. Det er gitt, at det er en uhyre utakknemlig oppgave å føre handelspolitiske forhandlinger i en tid som denne, man blir beskyttet, hvilket resultat man enn kommer til, og jeg kan tenke meg at også hr. Nygaardsvold og hr. Støstad har visse erfaringer for, at det ikke alltid er takknemlig å være forhandler. De som står bak forhandlingene, har en viss tendens til å mene at det burde være oppnådd mere på det ene område eller det annet, og det er alltid uhyre vanskelig å dømme om dem, som ikke har alle dokumenter og opplysninger og alle forutsetninger til stede. Men jeg tror ikke at det lar sig nekte at de forhandlinger som føres fra norsk side, i mange tilfelle er altfor spredte og ikke gir uttrykk for en samlet front. Det har sikkert også sammenheng med en viss mangel på disiplin her hjemme, også innen de interessertes leir, hvad enten de interesserte er vinagenter eller de er eksportører av den ene gruppe eller den annen. Og jeg nevnte igår, fordi jeg anser det for meget viktig, at forhandlingene må være centralisert og ført gjennom dem som er opøvet i forhandlinger. Hr. Anderssen-Rysst var inne på det, og han sa han oppfattet det derhen, at jeg jo ikke mente at det ikke skulde være eksperter med. Nei, det er ganske selvsagt. Det er helt nødvendig for en minister eller en politiker eller en trent forhandler å ha fagkunnskap og den best mulige fagkunnskap til sin disposisjon på første hånd og under stadige konferanser og i stadig kontakt. Men det erfaringene har vist, ikke bare her hjemme men også i andre land, det tror jeg gjennomgående er at det er temmelig farlig å la forhandlingene føres for direkte av såkalte spesialister eller eksperter. La eksperten drøfte spørsmålet med en ekspert fra det annet land, men slipp ikke ekspertene løs i de direkte forhandlinger med diplomater eller politikere - resultatet vil i almindelighet bli noe skjebnesvangert. Dertil kommer den ting, at den såkalte ekspert eller spesialist representerer én side av spørsmålet, mens den som fører de nasjonale forhandlinger, er nødt til å se alle sider av forhandlingene og å felle den enkelte særinteresse inn i

det nasjonale helhetsbillede, om man så vil; og han er den eneste som fagmessig skal ha den tekniske innsikt og den forsiktighet, som gjør ham klar over, at det som det i aller høieste grad gjelder under alle disse forhandlinger, det er det engelske varsel av det innhold at «everything you say will be used as an evidence against you». Og om igjen og om igjen har det vist sig under de forhandlinger, som har vært ført fra norsk side, hvor der har vært mange utmerkede fagfolk med, at de ikke har vært klar over de skjebnesvangre følger som det kan ha å fremkomme med - jeg kan si naive uttalelser, som privat kan være riktige nok, men som lett kan misbrukes av den annen part til å øve press på oss. Det kreves spesiell utdanning til å være det samlende ledd under forhandlinger, og det skal vi være opmerksomme på; men jeg tror at vi også skal være opmerksomme på, og i høiere grad enn vi har vært det, at under hele den uhyre vanskelige situasjon, hvori vi befinner oss, der må det den sterkest mulige koordinering til mellom alle våre representanter i utlandet og de hjemlige autoriteter, mellom legasjonene innbyrdes og mellom legasjonene og de forskjellige departementer og de forskjellige interesser.

Det er riktig nok det som har vært sagt, at vi er sårbare, når vi forhandler med Portugal, og det er riktig nok når man sier at det nytter ikke bare å komme og kreve. Men jeg vil få lov til å spørre om ikke erfaringene i de siste år viser, at den stat som står sterkest under handelspolitiske forhandlinger slik som vi har hatt i de siste år, er ikke den stat som står på defensiven og innskrenker sig til å forsøke å forsvare sine interesser når de blir angrepet; men det er den stat som tar offensiven. Portugal er en liten stat, det er en svak stat, det har vært en ille ansett stat av mange grunner inntil det aller siste. Så plutselig tar de en voldsom offensiv, naturligvis i virkeligheten støttet av England på mange punkter, - for man skal jo huske på, når man snakker om at England har gått med på de og de krav fra vinhusene i Portugal, at det er ikke et eneste vinhus i Portugal av internasjonalt renommé, som ikke eies av englendere, - det er jo noe som enhver vet, så det er et smukt samspill og mellemspill der mellom England og Portugal. Men Portugal har altså fått en sterk posisjon under disse forhandlinger fordi det har gjort et målbevisst fremstøt, og fordi dette på en rekke punkter har vært heldig gjennomført. Vi har, hvad der er meget vel forståelig, sittet stille, og vi er blitt angrepet, og vi har hatt vanskeligheter; og takket være den dyktighet som både vår skibsfart og en hel rekke av våre gamle eksportnæringer har, er vi sloppet noenlunde igjennem, men slik at vårt nasjonale råderum er blitt stadig mere og mere innskrenket; og det er et spørsmål om selve denne taktikk i lengden er helt tilfredsstillende, og om vi ikke i en eller annen form burde søke å gjøre samtlige våre forhandlinger, og samtlige våre forhandlere ute, til ledd i en absolutt økonomisk og politisk enhetsfront

under de særlige forhold hvori vi befinner oss. Vi har vært nødt til, som handelsministeren uttrykte det igår, ofte å føre en politikk fra dag til dag og å la hver dag ha nok i sin plage. Og det er meget vanskelig å kritisere det med noen dypere rett; men det er allikevel et spørsmål som bør komme under overveielse, om vi i lengden er tjent med denne politikk, om der ikke kan gjøres noe mere positivt og noe mere aktivt. Jeg nevner det uten å ville kritisere hverken resultatet av Portugals-forhandlingene, som jeg ikke tilstrekkelig kjenner i detaljer, eller de andre særlige forhandlinger som har vært nevnt, men fordi jeg tror at vi her rører ved en almindelig svakhet. Vi har ofte en litt troskyldig tro på at vi skal nå meget langt frem ved å sende ut fremragende fagmenn. Det har vist sig - og jeg understreker det på ny - at hvor det gjelder noe mere enn å gi råd og veiledning til de trenede folk, har de som regel ikke vært heldige forhandlere. La diplomater forhandle med diplomater og jurister med jurister, og send ikke ut f.eks. en fiskeridirektør for å forhandle med en trent jurist, en folkerettsmann, en diplomat, - send ikke en klippfiskeksportør for å forhandle på egen hånd med en gammel trent politiker; for da blir spillet ikke like. Jeg tror man også bør være klar over - og det vilde jo i og for sig være et heldig resultat av drøftelser som disse - at vi føres ikke fremover ved å svekke vår utenrikske representasjon i disse tider; som følge av og i sammenheng med at vi stiller krav til positive resultater av utenriksrepresentasjonens arbeide, og stadig i høiere grad er klar over de vanskeligheter vi møter, må vi også være klar over at det er påkrevet å søke å styrke den og holde den oppe. Det tror jeg at alle erfaringer, også fra disse tiders forhandlinger, viser.

Hr. Nygaardsvold nevnte ting som burde inn for Stortinget. Det er uhyre enkelt, for hr. Nygaardsvolds partis fraksjon i den utvidede utenrikskomite er tallmessig sterk nok til å forlange et hvilket som helst spørsmål som berøres i denne komite, bragt inn for Stortinget når som helst. Selve reglementet har lagt det til rette, der behøves ingen særlig aksjon av noen art. Hensikten med den utvidede utenrikskomite er nettop å åpne denne adgang til på helt reglementsmissig måte å bringe inn til avgjørelse av det samlede Storting et hvilket som helst spørsmål som man her finner er av den nasjonale interesse at det bør avgjøres av det samlede Storting.

Om de japanske forhandlinger, som hr. Lykke nu igjen var inne på, vil jeg bare si at det viser sig altså å være riktig det som statsministeren og jeg hadde inntrykk av igår, at der hadde funnet sted en votering. Jeg så på den voterings resultater også, og jeg håper at det vil lykkes hr. Braadland, på bakgrunn av hvad han har uttalt her om betydningen av det japanske marked, å dra omsorg for at han får et noe mere tallrikt følge av sitt parti enn han fikk ifjor, hvor han hørte blandt de få rettferdige, som ikke var

tilstrekkelig mange til å gjøre noen sommer. Jeg tror at det haster nokså sterkt både for Borregaard og for de andre interesser, å bringe forholdet til Japan i orden på en effektiv måte, og jeg er meget bange for, at hvis vi først trenges ut av den posisjon vi har, eller får den svekket, vil det være uhyre vanskelig å vinne tilbake det marked som går tapt.

Anderssen-Rysst: Jeg har bare et par bemerkninger å gjøre. Jeg vil for tydelighets skyld understreke, som jeg uttalte isted, at jeg for mitt vedkommende ikke har oppgjort mig noen endelig mening om de traktater som er omtalt her i komiteen idag; tidspunktet er jo ikke inne til det, traktatene foreligger ikke her, de er kun omtalt. Det jeg vilde uttale ønskeligheten av, var at man søkte, hvis det var mulig - det får bli utenriksdepartementets sak å avgjøre - å få utbedringer på punkter som er uklare, men betydningsfulle, og at man er opmerksom på muligheten av en utvidelse av kontingenten til Spania, da det, som jeg sa, er disse to markeder som hele klippfiskeeksporten må basere sig på, ved siden av Sydamerika.

Jeg ber om å få komme med en liten tilføielse til. Ja, jeg vedkjenner mig den opfatning at det hadde vært gunstig for disse forhandlinger at man hadde hatt sakkyndig bistand.

Formannen: Ja, selvfølgelig.

Anderssen-Rysst: Og når statsministeren sa at Volckmar kom heller ikke lenger enn til 13 000, så kan det være riktig nok. Jeg vet imidlertid ikke om det ikke var noen divergens mellom Volckmar og legasjonen eller kanskje departementet, med hensyn til muligheten av å komme lenger. Det kommer vel eventuelt til å fremgå av det referat av forhandlingene som vi får. Men at Volckmars medvirkning ved forhandlingene var meget nyttig, er det ikke lagt skjul på, heller ikke fra regjeringshold. Man startet jo i Spania med 10 000 tonn, det vet jo denne komite, for det blev oplyst av statsministeren den første gang vi omhandlet disse ting. Jeg har altså gjort noen bemerkninger og et par henstillinger med henblikk på et fremtidig arbeide. Jeg henstiller til utenriksdepartementet å være opmerksom på det. Det får jo selv arbeide med det og gjøre sig op en mening om det fører frem eller ikke.

Nygaardsvold: Det var bare noen få bemerkninger i anledning av statsministerens uttalelser. Jeg er klar over at de dokumenter og de utredninger som måtte være nødvendige for komiteen til å kunne levere en innstilling om forskjellige spørsmål til Stortinget, slik som også Stortingets reglement hjemler komiteen rett til, har vi ikke idag. Og derfor kan det bare bli noen spredte bemerkninger, noen meningsutvekslinger om enkelte ting. Det som man har vært mest inne på her, er jo Portugal-traktaten.

Våbeneksporten beklaget jo også statsministeren. Forholdene var slike at de syntes de måtte gi eksporttillatelse for det siste kvantum. Jeg har heller ikke gjort annet enn å beklage det, og sagt jeg syntes det var sårt at Norge skulde komme i den stilling at det gikk hen bakefter forhandlingene i Genf og sendte den siste del av kontrakten. Men jeg tror dog at spørsmålet er så viktig, det beskjeftiger folk utover så å si hele verden, som er interessert i den nuværende utvikling på disse områder, så jeg tror at utenrikskomiteen og Stortinget må ta op det på en noe bredere basis enn bare nettop Bolivia. Det er så mange ting i forbindelse med dette spørsmål som også kunde komme til å spille inn, som jeg ikke har oversikt over, så at jeg kan hverken gå inn på det eller uttale noen bestemt mening om det. Men vi er alle sammen klar over at det arbeide som drives mest nu for tiden, er å fremstille ikke bare våben og krigsammunisjon, men også råmaterialer for den samme industri. Og her står Norge også i en stilling som kanskje ikke bare skaper vanskeligheter på det området, men også handelsvanskeligheter på andre områder.

Hvad Portugals-traktaten angår, så er jo forholdet det, at vi har heller ikke der de opplysninger som man måtte ha for å kunne ta stilling til spørsmålet idag og levere en innstilling til Stortinget. Jeg for min del er av den mening, efter det jeg har hørt om hvad vi har gått med på og hvad vi har opnådd, at traktaten slik som den er, er uttilfredsstillende for oss på mange måter. Men det er ikke bare Portugal-traktaten som har gjort at jeg fremkom med mine betraktninger forrige gang. Det er også det formannen nu sist var inne på, og som jeg vil erklære mig så aldeles enig i, at det kan være spørsmål om den defensive holdning som vi, såvidt jeg forstår, hittil har inntatt i disse forhandlinger, har vært heldig, og det er spørsmål om man skal fortsette på den linje videre. Derfor mener jeg at hele vår stilling til disse spørsmål må kunne tas op og bør kunne tas op på et noe bredere grunnlag enn den delvise chanceseilas vi har benyttet hittil. Statsministeren kalte det jeg uttalte, for partipolitiske betraktninger, og mente at det var det da ikke noen plass for nu. Jeg tror dog at hvilke som helst betraktninger omkring disse spørsmål er på sin plass. Det kan være at man mener de betraktninger ikke er riktige, det kan være at man bruker de samme argumenter som statsministeren brukte om angrepene på Portugal-traktaten, at de er dumme. Det er selvfølgelig ikke noe overbevisende argument, men det kan forsåvidt være et avgjørende argument fra statsministerens side. Jeg forbeholder mig allikevel å beholde min opfatning om disse spørsmål, bygget på mitt partipolitiske syn på situasjonen og på spørsmålene i det hele tatt. Det har ikke vært min mening å gå klippfiskeeksportørens interesser til hånde i dette spørsmål. Jeg vet så vel at eksportørens interesser er ikke alltid forenlige med fiskernes interesser. Vi har kanskje mange eksempler på, at der hvor eksportørene har fått slå sig løs uten den nødvendige kontroll og tilsyn fra statens side, der

har det gått ut over ikke bare fiskernes interesser, men det har også gått ut over landets interesser. Eksportmarkeder er blitt ødelagt bare av den grunn, og da blir det til syvende og sist allikevel fiskerne som taper, det er de som lider mest ved det, både ved at de får en dårlig betaling og at markeder blir ødelagt. Jeg har ikke angrepet statsministeren fordi han er skibsreder, og heller ikke har jeg sagt at han har gått skibsredernes ærender. Men det forekommer mig at skibsfartens stilling i dette spørsmål har fått en nokså stor plass, kanskje en for stor plass sett i forhold til de interesser som man ellers står overfor når man forhandler med vinlandene om vin og om forskjellig. Jeg er klar over at en fraksjon på så og så mange mann er sterk nok til å forlange saken inn for Stortinget. Nu er ikke Stortinget samlet. Den bestemmelse virker best ved en konferanse i utenrikskomiteen, når Stortinget er samlet; men efter de uttalelser som er falt her - uten at man dermed skal gå til et sådant forlangende og henvise til Stortingets reglement paragraf den og den - antar jeg at disse spørsmål som her er berørt, blir forelagt Stortinget øieblikkelig ved dets sammentreden med alle de opplysninger og dokumenter som er nødvendige for utenrikskomiteen når den skal behandle det og avgi innstilling, og for Stortinget når det skal ta stilling til spørsmålet så snart som mulig. Slik ser jeg på spørsmålet, og det var derfor jeg nevnte å få det inn for tinget, og jeg forstod også at hr. Anderssen-Rysst var av samme opfatning.

Nei, mine uttalelser er ikke diktert av at jeg har vært en tur nede i Danmark. Jeg har ikke forhandlet hverken med danske menn eller med andre land eller andre lands menn om valutaspørsmålet, handelspolitiske spørsmål eller andre utenrikspolitiske spørsmål hverken nu eller tidligere. Det kan antagelig bli besørget av statsministeren så bra som av noen annen - i ethvert fall inntil videre - så jeg skal ikke blande mig op i det. Når statsministeren snakket om at mine almindelige, generelle bemerkninger var diktert ut fra valutabestemmelsene i Danmark, og at de valutabestemmelser har virket så galt for Danmarks vedkommende, skal jeg ikke ta op noen diskusjon med ham om det spørsmål. Men jeg vil få lov å spørre statsministeren: Skal man bare henvise til Danmark? Er det ikke også andre land? La oss se bort fra Danmark, hvor jeg nettop har vært en dags tid bare, for den saks skyld - la oss se bort fra Danmark, men også fra Russland. Er det ikke også andre land som - kanskje ikke så åpent - men land som har større interesser å vareta enn vi, som har vært nødt til både å gå til valutarestriksjoner i like stor grad som Danmark og til også å ordne sin utenlandshandel, om ikke på en så iøinefallende samfundsmessig måte som Russland, så dog med en så sterk kontroll på alle områder at det kanskje kunde være på sin plass også å se på de land, når man har bruk for noen argumentering mot mitt partipolitiske syn om et statsmonopol i disse spørsmål? Det er godt mulig - jeg skal legge til det

- at en sådan kontroll til fordel for landet, til fordel for næringene, til fordel for arbeidet, kunde ordnes gjennom branchemessige sammenslutninger under en sterk samfundsmessig kontroll. Jeg kan gi den konsens. Prinsipielt mener jeg at slik som utviklingen har gått, går vi frem mot et statsmonopol, enten åpent og erklært eller også fordekt, men allikevel nødvendig i det ene land efter det annet.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Til det siste vil jeg bare si at jeg henviser ikke bare til Danmark, men også til andre land, og vi har også fra andre land ganske sterke eksempler på hvor lite formålstjenlige disse visstnok fremtvungne sterke restriksjoner har vært. Her kan nevnes både Tyskland, Italia og United States, og de resultater vi har sett av tvangsreguleringene der både på valutaens og andre områder, er ikke eksempler til etterfølgelse. Hr. Nygaardsvold nevnte som en bebreidelse mot de siste traktatforhandlinger med Portugal at skibsfarten kom sterkt i forgrunnen. Ja - fordi det var skibsfarten som gjorde at vi kom til de forhandlinger. Hvis ikke skibsfarten var kommet i fare, var der ikke skjedd nye forhandlinger med Portugal. Så hadde vi levet på vår traktat med Portugal uten kontingent for klippfisk og med vinhandelen åpen. Vi hadde ikke gjort noe med Portugal, men skibsfarten tvang oss til å gjøre noe, og da nyttet vi leiligheten - og det mener jeg var riktig - til både å ta dette vinspørsmål op og ta klippfisken op, siden Portugal kom med sine sterke krav og fordringer til oss. Sådan er sammenhengen med det. - Med hensyn til dette som hr. Anderssen-Rysst stadig kommer tilbake til med den sakkyndige bistand, så er jeg enig med hr. Lykke i at det var dumt og kjedelig at vi ikke hadde en ekstra klippfiskmann med i Portugal. Ikke fordi jeg tror han kunde opnådd mere eller annet med hensyn til prisbestemmelsene, men fordi han hadde kunnet være syndebukk og ikke regjeringen, og det er det man skal passe på. Jeg skal passe på i Italia å få et par syndebukker med, det kan man være sikker på. Det hadde vært utmerket om vi hadde hatt folk i Portugal, så hadde vi sloppet å få skjend, og dog er saken den, at vi hadde sakkyndig bistand i Portugal. Jeg mener nemlig at Tingvold er en av de mest sakkyndige vi har på dette område, og han kjenner nettop halvøens klippfiskmarked, han er mere allsidig sakkyndig enn noen annen klippfiskmann, han har arbeidet med disse saker, han kjenner menneskene, kjenner den politiske situasjon, kjenner alt meget bedre enn en tilfeldig klippfiskeksportør som kan sendes ned. Nu underkjennes han, fiskeridirektøren underkjennes vel også. Vel, man kan være ganske sikker på at jeg skal ta en ekte klippfiskeksportør med neste gang.

Men så kommer jeg til det hvorfor jeg egentlig bad om ordet. Det var det som både hr. Nygaardsvold og formannen var inne på, og som det er meget berettiget at man kommer inn på, som vel fortjener en ordveksling. Det er spørsmålet om vi i hele vår handelspolitikk, slik som det har utviklet sig,

skulde ha gått frem på en bredere front, skulde ha tatt offensiven. Det spørsmål er ikke nytt, og det spørsmål har også vært diskutert, det spørsmål har vært reist innen regjeringen allerede nokså langt tilbake, om vi skulde opgi våre handelstraktater, for på den måte å fremtvinge forhandlinger. Men vi kom til det resultat at så lenge vi har våre gamle handelstraktater, skal vi holde på dem, og selv om de blir gjennomhullet, hvad de på mange områder er blitt, skal vi holde på dem, fordi vi ikke har så forferdelig sterke våben å fare med når det gjelder vår utenrikshandel. Vi står nemlig svakt på flere punkter. Vi er og må bli en dårlig kjøper nettop der hvor vi har størst interesse av å selge, og nu, siden allting veies slik i penger, står vi ennu dårligere enn før. Og vi har vår store skibsfart hvorav bare en tiendel anvendes her hjemme, mens de andre ni tiendedeler betjener fremmede interesser. Og det anvendes også mot oss nu, hvor det gjelder den handelspolitiske utveksling av balanser. Spania kommer gang på gang tilbake med at vi ved siden av det vi selger til Spania, har en stor fordel i at de varer som går mellom begge land, går under norsk flagg. Det er en interesse så stor, at den veier i høi grad til Norges fordel og til skade for Spania. Italia har vært inne på akkurat det samme, og har understreket det så sterkt, at det til og med har reist spørsmålet om ikke Italia skal få rett til å komme inn med en egen italiensk linje på Norge. Under disse omstendigheter, når situasjonen er slik, er vi kommet til det resultat, at det å gå til en generell handelspolitisk offensiv, det vilde være risikabelt. Vi har altså fulgt den linje, at vi har ventet inntil vi er blitt nødt til å gå til spesielle forhandlinger. Nu, det kan være delte meninger om hvorvidt det er riktig eller ikke riktig, men vi har i hvert fall valgt den linje, og jeg tror nok, at når vi ser samlet på resultatene, har denne linje, alt tatt i betraktning, dog for vårt vedkommende vært den beste. Ved de forhandlinger vi har gått til, har vi måttet betale, vi har måttet være forberedt på, at de resultater som sprang ut av forhandlingene, vilde måtte bli dårligere enn situasjonen som den var før, for det ligger dessverre i hele den handelspolitiske utvikling. Derfor har vi vært engstelig for å opta forhandlinger. Det er et par land hvor situasjonen har vært slik at man kunde si, at der hadde vi de beste chancer. Det gjelder f.eks. Tyskland. Overfor Tyskland hadde vi et så stort importoverskudd, at der stod vi nettop med de gode kort på hånden, som regnes for gode i denne tid hvor man regner innkjøps- og salgsverdiene mot hverandre. Og der blev det også drøftet meget inngående om vi skulde ta offensiven. Vi nedsatte en spesiell nevnd i denne forbindelse, og vi drøftet det meget omhyggelig, vi var i kontakt med Berlin; men vi kom til det resultat at heller ikke der vilde det være klokt å ta offensiven, slik som hele den tyske økonomiske og handelspolitiske side utviklet sig. Og jeg tror det viste sig at det var det riktige. Der meldte sig forskjellige

spørsmål, konkrete spørsmål mellom oss og Tyskland, og dem tok vi da opp til drøftelse og til særløsning. Men hver gang vi gjorde dette, overveiet vi: Skal vi ta det hele med en gang? Og for på en måte å komme Tyskland i forkjøpet, erklærte vi oss overfor Tyskland villig til å gjøre dette. De skulde se at vi ikke var engstelig for å ta det opp på en bred basis. Men da Tyskland drog det ut, ikke gav uttrykk for noe spesielt ønske, var vi i grunnen svært glad for det, og jeg tror nok, at slik som det har utviklet seg i Tyskland, med en viss velvillig stemning overfor nordiske eller norske «arier» som vi har møtt der, har det vist seg at det var det rette. Vi står nu overfor et annet land hvor spørsmålet om en offensiv nok kunde reises, og det er De forente stater. Der er også våre handelsforhold såvidt gunstige at det kan være tale om ikke vi kan stå forholdsvis sterkt. Men også den amerikanske politikk har vært slik at vi har vært glad til at vi har kunnet vente, men vi er stadig i forbindelse med vår legasjon derhenne, vi har stadig holdt spørsmålet åpent, om det rette tidspunkt er inne til å gå til almindelige forhandlinger med Amerika, og vi har jo hørt at Amerika nu selv nærmer seg det tidspunkt, da det ønsker å opta forhandlinger. Jeg tror nok, at på bakgrunn av hele utviklingen, på bakgrunn av hele vår stilling har denne, man kan kalle noe nølende politikk vært den rette, og vi har stått oss på det. Stor-Britannia var jo også et av disse land hvor selve situasjonen tvang oss frem til forhandlinger, men jeg tror at det også der var riktig at det kom slik som det kom. Vi måtte betale for Englandsavtalen, mange mente at vi måtte betale dyrt, men jeg tror at selve utviklingen har vist både at forhandlingene med England kom på det rette tidspunkt, og at resultatet var gunstig. Det synes jeg var av så stor interesse å si for derved å peke på at det ikke er mangel på oppmerksomhet, eller kanskje et uttrykk for slapphet eller for likegyldighet, at man ikke har gått frem på en bredere front og mere samlet; men det har vært en bevisst forsiktighet og en bevisst opfatning av, at slik som verden er idag, er ikke et land som vårt egentlig særlig egnet til å gjøre en offensiv. Ta nu nettop Portugal! Hvor er vi ikke svake like overfor Portugal, fordi våre klippfiskinteresser er så sterkt samlet nettop i dette land. Mister klippfisken Portugal, så betyr det omtrent det samme som om storkfisken mistet Italia. Det kan ingen benekte. Vi har fått noen erstatning i Spania, men heller ikke mere enn noen erstatning. I de sydamerikanske land er valutaforholdene og alt så vanskelig, at det går nokså trevent med eksporten. Kuba som var et stort klippfiskmarked, er næsten helt tapt. Derfor har Portugal, så lite det er, så foraktelig det er, og alt dette som vi hører her, et meget sterkt våben like overfor oss, og vi har ikke noe sterkt våben overfor Portugal. Naturligvis, vi kan stoppe portvinsimporten, og det vilde genere Portugal meget, men ikke så meget som det vilde genere oss at Portugal stopper klippfisken; det har vi erfaring for.

Som sagt, jeg er meget glad for at dette spørsmål om vår almindelige handelspolitikk er blitt reist her, og jeg forstår nok at der kan være forskjellige meninger om det. Men som jeg sa, det er virkelig efter meget nøie overveielser at vi er blitt stående ved å gå frem på denne måten som vi er gått frem på.

Lykke: Det siste som statsministeren var inne på, fortjener i grunnen en lengere diskusjon, for der er vi jo akkurat ved det for oss svake punkt når det gjelder handelspolitiske forhandlinger. Vi var jo sterkt inne på det også under Englands-forhandlingene, og har vært det - det vet jeg - i alle forhandlinger som har vært, og det er nettopp dette med vår enkle tolltariff og mestbegunstigelsesbestemmelsene i alle våre traktater, som gjør det så uhyre vanskelig å imøtekomme de krav som alltid reises idag, nemlig om tollsenkninger. Hvis man vil gå inn for en offensiv handelspolitikk, må man innrette sin tolltariff ganske anderledes enn vi har gjort, og det ser man, at i land som er særlig aggressive i forhandlinger, der har de innstillet sin tolltariff med forskjellige kolonner, sogar med forskjellige satser for de forskjellige land for samme vare. Da står man selvfølgelig i en ganske annen stilling til å føre offensive forhandlinger enn vi gjør, som har en i og for sig overmåte liberal, men også meget enkel tolltariff. De små senkninger vi var nødt til å gjøre overfor England for enkelte tekstilvarer, regnet vi ut vilde koste oss mellom syv og otte hundretusen kroner, takket være mestbegunstigelsen for de andre land. Det er nettopp de virkninger som gjør at vi står så svakt, som statsministeren også var inne på. Men dette spørsmål synes jeg er særlig egnet til å drøftes med regjeringen av Stortingets utenrikskomite; for det er idag et stort spørsmål om man lenger kan fortsette med de enkle midler som vi har.

Får jeg lov til å si en ting til som jeg glemte forrige gang, det var hr. Anderssen-Ryssts omtale av Spania og den kvoten vi fikk i Spania. Der er jeg enig at de 13 000 tonn vi fikk, kan sies ikke å være tilfredsstillende idag. Men den gang - det vet jo også hr. Anderssen-Rysst - var det jo stor begeistring for at det virkelig lykkedes å nå op til 13 000 tonn. Når man skal beregne kontingenter, er det jo klart at man ser på hvad landene har sendt i de siste år. Da hadde ikke vi vært oppe i over 5-6 tusen tonn i flere år, og så får vi en kontingent på 13 000 tonn, samtidig som Island i det øieblikk fikk nedsatt sin kontingent fra 30 til 16 tusen tonn, var det sist. Det synes jeg nok vi kan være glad for. Men det var vel den skarpe nedskjæringen der som gjorde at islendingene blev så meget hissigere på å komme til Portugal. Med hensyn til samarbeide mellom Island og Norge på klippfiskeeksportens område, er jeg enig i at det er et meget viktig spørsmål, og jeg tror nok også hr. Anderssen-Rysst er bekjent med at der har vært ført forhandlinger om å komme til

enighet, såvidt jeg vet. Nu i den senere tid har jeg ikke vært sådan i kontakt med dette, at jeg vet hvordan det ligger an. Men at det forhold til Island er av veldig betydning for oss når det gjelder vinlandene, er sikkert - så stor kanskje at det er det vi først og fremst må se til å bringe i orden før vi tenker på nye traktater med vinlandene.

Formannen: Det var ikke min akt å reise noen almindelig og bred debatt om prinsippene for våre handelsavtaler, men alene å peke på et forhold av meget stor og central betydning. Jeg er naturligvis enig med hr. Lykke i at det vilde være av stor interesse å drøfte selve disse prinsipper i den utvidede utenrikskomite. Men i hvert fall slik som jeg ser saken, vil en almindelig akademisk drøftelse ikke være særlig tilfredsstillende. Jeg mener at bakgrunnen for en slik drøftelse må være et helt saklig materiale som vi ikke er i besiddelse av idag. Skal man kunne ta et endelig standpunkt til disse ting, må man ha en samlet oversikt over våre eksportnæringer og vår handelsstatistikk, over vårt arbeidslivs og vår industris interesser etc. etc., som vi ikke har for hånden. Før man har hele det konkrete faktiske materiale disponibelt og har hatt anledning til å sette sig inn i det, er det etter mitt skjønn umulig å komme til noe definitivt standpunkt når det gjelder disse spørsmål. Men at det vil ha uhyre stor interesse i hvert fall å ha en samlet oversikt til stede som bakgrunn for en fremtidig drøftelse, derom er der ingen tvil. Naturligvis er det riktig som hr. Lykke sier, at vår tolltariff har hele tiden vært bygget etter helt andre prinsipper. Vi har vært innstillet på fred og ikke på kamp. Men i de forhold vi er kommet op i i de siste år, spiller allikevel tolltariffer og tollspørsmål en underordnet rolle i forhold til den rolle de spilte tidligere, idet det er gjennom kontingenter og importrestriksjoner, respektive eksportforbud at man nu regulerer det hele, hvorved kampfronten er blitt anderledes stillet eller dreiet i forhold til det den var før. Og det vil ikke være nok alene å ta op tolltariffen til revisjon, det er også andre spørsmål man måtte bringe inn under overveielse.

En enkelt ting vil jeg få lov å nevne i tilslutning til det statsministeren sa om Portugal. Det kunde jo ligge fristende når man snakker om Island, å huske på hvor gunstig Island har vært stillet i konkurranse med oss på markedet i Portugal og Spania selv i de år da Island hadde forbud. Nu har Island gått til å opheve forbudet, men Islands forpliktelser til å ta inn hetviner etc. har dog ligget på et ganske annet plan enn de forpliktelser Norge har påtatt sig. Men vi er uhyre vanskelig stillet - det må jo enhver praktisk mann være klar over - nettop ved de interesser statsministeren nevnte.

Syd-Amerika har vært et marked som har vært vanskelig i de siste år på grunn av valutaforhold og på grunn av økonomisk krakk der nede. Nu begynner forholdene i Syd-

Amerika å stabilisere sig i nokså høi grad. Et par av deres stater har i realiteten bragt sine finanser nogenlunde i orden. Verst er der formodentlig i øieblikket på Kuba. Chile begynner å komme i orden, og det samme gjelder de andre stater både i Syd-Amerika og Mellem-Amerika. Det er mulig at der nu under den i ethvert fall relative opgang, som der er, kunde utrettes noe for norsk eksport. Klippfiskeeksportørene har sendt en forestilling til regjeringen om å sende «Olav Trygvason» på tokt til Syd-Amerika neste år og benytte det til en propaganda for norsk eksport og for norske næringsinteresser. Nordmannsforbundet har efter henstillinger fra våre nordmenn praktisk talt over hele Syd-Amerika og Mellem-Amerika gitt tanken sin varmeste tilslutning, fordi der hos de folk, som er derute, er en fornemmelse av at det nettop nu er et tidspunkt hvor der muligens kunde gjøres noe. Jeg bare henstiller om, til velvillig overveielse å se hvorvidt man her muligens kunde kombinere den ene interesse med den annen, og undersøke om der var noen åpning for vårt hårdt betrengte klippfiskmarked.

Hornsrud: Jeg har sittet som en opmerksom tilhører og hadde ikke tenkt å blande mig op i diskusjonen slik som den har artet sig. Når jeg allikevel nu i den ellefte time forlanger ordet, er det på grunn av den bemerkning som falt fra statsministeren akkurat nu da han sluttet. Han sammenlignet nemlig Portugals interesser med Norges og sa at Portugal vilde stå langt bedre i det enn Norge, idet Portugals interesser ved salg av viner til oss skulde være mindre enn de interesser vi hadde direkte på Portugal. Jeg har ikke den oversikt over dette spørsmål at jeg tør uttale mig med bestemthet, men jeg vil advare mot at vi fra norsk side undervurderer våre egne interesser på den måte, at vi undervurderer vår egen kraft til å kunne opta tollforhandlinger med Portugal eller hvilket som helst annet land. Det var forresten skibsfarten statsministeren holdt så sterkt i forgrunnen, som vil være mest skadelidende ved en konflikt med Portugal. Vi må da være opmerksom på, sånn som stillingen er blitt i den senere tid, at på visse områder må vi begynne å se vår egen interesse på en annen måte enn før. Siden England gikk over til proteksjonismen, er vi henvist til å begynne å regne med vårt eget marked i større grad enn før. Tidligere hadde jo alle land den chance at de kunde eksportere på England hvad de ikke selv forbrukte eller kunde bli kvitt til andre land. Efter at England har gått inn i ringen av stater som isolerer sig, og begrenser sin import og regulerer den ved toll eller andre midler, faller også vi mer og mer tilbake på vårt eget marked, vårt eget behov. Skibsfarten må vel også da finne sig i å bli vurdert ut fra dette forhold. Vi har jo hatt en skibsfart som har vært brilliant. Vi har hatt god grunn til å glede oss over den; men det er vel ikke mulig å oprettholde skibsfarten uforandret når vi selv beskjefriger bare 1/10 av hele vår

tonnasje. Det kan være hårdt å si det, sårt også, men de som sitter i *ledelsen* av landets anliggender, bør ialfall også kunne se utviklingen slik. Spørsmålet reiser sig selv. Man kan bli *nødt* til å vurdere ønsker i forhold til nødvendighet. Jeg vil i den forbindelse minne om at en hel del av vår skibsbygning nu foregår ved utenlandske verksteder. Våre skibe bemannes til dels også med utenlandske mannskaper. Videre kull og proviant fra utenlandske lagere. Alt dette er forhold som vi også må legge litt brett på. Det er ikke sikkert det er mulig for oss å beskjeftige en tonnasje som er så mektig som vår nuværende, hvis det skal gå på bekostning av andre interesser som er like så store. Det er denne *avveining av interessene* som jeg ikke vil innlate mig på; men jeg vil henstille til den ærede statsminister og alle som får med disse ting å gjøre, at de ser det hele i sammenheng. Jeg tror det var riktig som formannen var inne på, at vi må se det hele i sammenheng - ikke fordi vi i øieblikket kan vinne noe derved, men fordi forholdene har utviklet sig dit, at vi simpelt hen *må*. Det kan nok ha vært riktig hvad statsministeren anbefalte, nemlig å se på sakene sådan som de utvikler sig, og ta kampen på det enkelte, begrensede område, når det foreligger. Men jeg tror vi nu er kommet inn i en periode, da vi er *nødt* til å se alle produksjonsmuligheter i sammenheng, enten vi vil eller ikke, enten vi ved den givne situasjon taper eller ikke.

Jeg vil i denne forbindelse nevne en annen side ved det samme spørsmål - jeg har også tidligere nevnt det, jeg tror statsministeren nevnte det igår også - nemlig at vår eksport i høi grad er knyttet til råstoffer, mens vår import omfatter spesielt varer som har undergått videre behandling, mer foredling. Dette er et forhold som må kunne komme sterkere i forgrunnen. Det går ikke an å regne import og eksport akkurat i kroner, vi må kunne regne eksport og import i varemengder og varemengdens art, hvorvidt det ligger meget *arbeide* i varen eller ikke. Det går f.eks. ikke an - for å ta et nærliggende billede - eksportere cellulose og kjøpe den samme cellulose igjen i form av kunstsilke og så regne krone mot krone. Jeg nevner dette fordi jeg underhånden fikk lov til å nevne saken for den ærede statsminister i forbindelse med spørsmålet om en eventuell silkefabrikk på Notodden. Norge har jo alle betingelser for å kunne drive kunstsilkefabrikasjon op til ikke bare å dekke sitt eget behov, men *norsk kunstsilke burde bli en verdensartikkel*. Men så henviser man til forholdet med import og eksport i kroner. Vi står da svakt i det og kan således ikke sette noe inn på spørsmålet og kan ikke ta op kampen. Jeg mener at vi på visse områder må ta kampen, når det gjelder næringer som hører Norge naturlig til. Når en næring naturlig tilhører Norge fremfor noe annet land i verden, skulde vi da ikke våge å ta kampen op? Og staten må i sådanne tilfelle yde støtte. På alle områder hvor vi har råstoffet, hvor vi har vannkraften, og til silkefabrikasjon også det rente vann - og dessuten ledig arbeidskraft - der mener jeg at vi har så gode

kort på hånden at vi ikke må være redd for konflikter. Ikke fordi vi søker konflikt for konfliktens egen skyld, absolutt ikke. Jeg har ikke noe imot at man ser på saken både én og mange ganger forinnan man går til et skritt som kan medføre konflikt; jeg har ikke noe imot at man ser på saken fra alle sider, og beregner sin egen svakhet også så man betenker sig 2 ganger, ja 10 ganger, før man går til et dristig skritt. Men man må ikke stirre så lenge på sin egen svakhet at man ikke tør gjøre noen ting, men lar alt drive. Vi må regne med å være kommet inn på et skråplan, vi har ikke noe fast fotfeste. Det nytter ikke å komme med spesielle tollteorier, at så langt og så langt skal man gå eller ikke gå. Vi blir nødt til å ta situasjonen, konflikten sådan som den melder sig. Og den har meldt sig dit hen nu, at ethvert land er nødt til å gå inn på *selvforsyningslinjen* i større eller mindre grad. Jeg kunde ha lyst til å gjøre en bekjennelse i denne forbindelse, det hører jo med til tiden nu. Jeg vil minne om en kjent høiremann fra Drammen, Hans Hansen, som var formann i tollkomiteen i mange år. Han var frihandelsmann på sin hals, men når man kom til de spesielle saker, stemte han for alle tollpålegg.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Kun kalosjer.

Hornsrud: Nei, det var nok ikke bare kalosjer, han var ganske konsekvent, han gikk på de fleste tollkrav. Og det falt i min og mange andres lodd å gjøre oss litt lystige over Hansens frihandelsprinsipp - et prinsipp han forlot hver gang det gjaldt. Jeg er dessverre i noen grad i samme stilling nu. Jeg er frihandelsmann, mener å være det, og jeg holdt også på fritt varebytte så lenge England var åpent for vår eksport; ti da hadde jeg ennu håp om at det var mulig å tvinge disse sterke tollsranker tilbake. Jeg holdt nemlig på, at det land som har *naturlige* betingelser for å produsere en artikkel, burde produsere denne artikkel, kaste den ut på verdensmarkedet og ta konkurransen med andre som ikke har slike betingelser. Hvert land får da produsere de varer som det har naturlige betingelser for. Men efterat England er gått over på tollinjen, er det ikke mulig for oss heller å holde på prinsippet med fritt varebytte, og jeg erklærer herved for Gud og mennesker: Jeg har ikke noe prinsipp, jeg vil ta chancen akkurat som den byr sig. Og den byr sig ihvertfall slik at vi må produsere de ting som hører oss naturlig til, beskytte den produksjon og opta kampen for den, koste hvad det koste vil, så lenge det er nødvendig. Staten må ta hånd i hanke med og støtte, støtte næringslivet, støtte det private næringsliv også, for å sikre oss at ikke arbeidsledigheten øker. Det er nemlig den som jeg er mest redd for. Kan vi gjøre noe, om enn nokså lite, for å holde arbeidslivet oppe, eller rettere sagt øke arbeidsmulighetene og styrke arbeidslivet, således at det kan opta flere arbeidere, så er det nu mere viktig enn annen god gjerning.

Det er det spørsmål som foreligger ved denne anledning, og det vil komme til å foreligge i lang tid fremover. Utenrikskomiteen er således også blitt en tollkomite, eller rettere sagt, den har til dels avløst tollkomiteen. Det enkelte tollspørsmål må nu sees i forhold til det hele. Derfor er det nødvendig som formannen og Nygaardsvold sa, at her trenges revisjon og at denne sak bringes inn for Stortinget så snart som overhodet mulig.

Anderssen-Rysst: Jeg vil like overfor hr. Lykke si, at jeg ikke vil bli misforstått slik at jeg ikke mente at kvoten med Spania var et stort fremskritt og et gledelig fremskritt, når vi fikk 13 000 tonn i motsetning til 6-7000 tonn - kanskje det var nede i vel 5000 tonn, som hr. Lykke sa, - for noen år siden. Jeg har uttalt min tilfredshet over det før, men jeg mener, at nu når de andre er ute for å få forbedret sine kontingenter, så må vi også tenke på det, da det jo viser sig at det har fått så stor betydning for oss at vi har hatt den eksportadgang i den tid vi har hatt traktaten. Jeg er helt enig med den ærede utenriksminister, og også med hr. Lykke, i det som blev uttalt av dem, at det gjelder heller ikke å tape av syne at det er et spørsmål av betydning for oss å komme i samarbeide med Island på klippfiskområdet. Jeg er for mitt vedkommende også meget interessert i det samarbeide, men situasjonen har ikke ligget slik til rette for vår eksport i de siste år, at det har vært praktisk å reise dette spørsmål på den basis at man nu skulde søke å få en løsning på det, da vi jo som bekjent har stått så svakt både på det spanske marked og enkelte andre markeder, og islendingenes krav som følge av deres overlegne stilling var uoverkommelig på det tidspunkt. Jeg er ikke utilbøielig til å mene at dette spørsmål om samarbeide nu kanskje etterhvert kan komme inn på en gunstigere basis. Men der er opstått en ny nasjon ute i Norskehavet som vi har all grunn til å være aktsomme like overfor, og det er Færøyene, som nu produserer like meget klippfisk - 20 000 tonn pr. år - som Island gjorde før krigen. Og det er et av de hensyn som har gjort at jeg for mitt vedkommende har interessert mig for at vi burde få en bedre konsular forbindelse der borte enn før. Med hensyn til Syd-Amerika er jeg helt enig med den ærede formann i at han nevnte det moment, om de muligheter som synes å fremby sig der, etterhvert som de synes å komme inn i bedre konjunkturer. Vi vilde stå langt bedre om vi kunde få Syd-Amerika som marked for vår klippfisk, enn vi nu gjør når det gjelder forhandlingene med landene på den Pyreneiske halvø. Det er også, såvidt jeg vet, visse spørsmål som utenriksdepartementet arbeider med, f.eks. i Brasil. Vår klippfisk står der nede i tredje kategori - de har forskjellige kategorier for sin valuta - men vi skulde ha chancer til å komme lenger op ved visse ofre fra norsk side, visstnok i form av større kjøp. Den samme situasjon har foreligget, og sannsynligvis foreligger den også fremdeles, for Cubas vedkommende. Vi kan ved å konsentrere våre kjøp

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen

Møte fredag den 7 desember 1934 kl. 10 form.

kanskje nå op i gunstigere betingelser med hensyn til tollbehandlingen av klippfisk og mulighetene for å komme inn. Jeg har ikke nærmere kjennskap til disse ting, men jeg har hørt det fra slikt hold at jeg tillater mig å nevne det her. En norsk forretningsmann som nettop er kommet fra Syd-Amerika, og som jeg talte med forleden dag - han har vært på et halvt års forretningsreise i Syd-Amerikas forskjellige land - uttalte som sin mening, at der er meget store muligheter for norsk eksport hvis vi er aktsomme, og det gjelder særlig klippfisken.

Formannen: Referat av forhandlingene vil etterhvert bli tilstillet medlemmene av komiteen og de deltagende regjeringsmedlemmer. Jeg tror det har vært nyttig at vi har fått denne drøftelsen, og at det vil bidra ikke bare til å klarlegge situasjonen, men også til å forkorte visse forhandlinger på Stortinget, som vi står foran. Jeg takker stats- og utenriksministeren for de meddelelser han har gitt, og regjeringens øvrige medlemmer som har vært til stede, for de bidrag de har gitt til diskusjonen. Hermed erklærer jeg møtet for hevet.

Møtet hevet kl. 12,45.